

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 456 del 13/6 al 26/6 de 2018 2€

Fumata negra a la petroquímica

Entitats mediambientals reclamen més controls
i sancions a les petroquímiques de Tarragona
i Castelló, que deteriorenen la qualitat de l'aire
pàg. 4-11

EDITA

La Directa SCCL

C. Riego, 37, baixos esquerra

08014 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric.

La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?**A fons**

Grup d'investigació

Miralls

Gemma Garcia

Cruïlla

Vicent Almela i Guille Larios

Impressions

Laia Alsina i Àlex Romaguera

Roda el món

Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas

Expressions

Misael Alerm i Àlex Romaguera

La indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Coordinació web

Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente

Audiovisuals

Sònia Calvó i Estel·la Marcos

Fotografia

Víctor Serri

Il·lustració

Ricardo Hermida i Lluís Ràfols

Correcció

Èlia Olivan

Edició

Jesús Rodríguez

Projecte gràfic

Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat

Disseny gràfic i compaginació

Pau Fabregat

Administració i subscripcions

Ester Mora

Difusió

Estel·la Marcos

Publicitat i distribució

Paula Rodríguez

Gestió web

Nodo50

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:

Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria

CONTACTES:**General** directa@directa.cat**Redacció** redaccio@directa.cat**Subscripcions** subscripcions@directa.cat**Publicitat** publicitat@directa.cat**Distribució** distribucio@directa.cat**PORTADA:** NÚRIA GEBELLÍ GUINJOAN

La Directa rep una subvenció estructural de la Generalitat de Catalunya pel fet de ser un mitjà en llengua catalana, que suposa menys d'un 2% del pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Petroquímiques a debat

Els complexos industrials de Repsol i British Petroleum a Tarragona i Castelló, respectivament, contaminen l'aire dels municipis de l'entorn. Entitats com Cel Net, GEPEC o la plataforma Frenem la Contaminació exigeixen més controls i sancions a les empreses. Per Jesús Rodríguez i Paula Duran, amb fotos de Núria Gebellí Guinjoan i Didac Ramírez.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Raúl Zibechi

Ivan Miró i Gemma Garcia parlen extensament amb l'activista i escriptor uruguaià. Analitza el nou escenari polític a l'Amèrica Llatina, alhora que s'endinsa en els nous paradigmes dels moviments socials transformadors. Fotografies de Víctor Serri.

IMPRESSIONS

16-18

Debat sobre la introducció del llop

Jaume Grau, d'Ecologistes en Acció, i Joan Guitart, d'Unió de Pagesos, debaten sobre el controvertit retorn del llop als Pirineus. Il·lustració de What the Studio.

Mà d'obra becària

Amb il·lustració de María Farré.

CRUÏLLA

19-21

Dones que estimaven la muntanya

David Bou ens transporta a les valls pirinenques del Pallars Sobirà, on tres projectes integrats exclusivament per dones fa temps que treballen per dinamitzar el món rural. Amb fotografies d'Ivet Eroles i Pepe Camps.

RODA EL MÓN

22-26

El camí marcat per Macarena

Es reobre el cas per l'assassinat d'una activista mediambiental a Xile. Article i fotos de Nina Guiu.

L'heroïtat a Castel Volturno

Iniciatives solidàries en territori de la Camorra. Article de Sara Manisera.

Líbia, capital París

Una anàlisi de Marc Español.

EXPRESSIONS

27-31

Terres de l'Ebre, terres de trànsit

Sàgar Malé parla de llengua, terra i cultura amb Roser Royo, Emigdi Subirats, Santi Valldepérez, Joana Serret i Jordi Marsal, cinc personalitats ebrenques destacades.

Retorn a la llar

Relat literari de Dani Bastús, amb il·lustració de Guillem Arderius.

INDIRECTA

32

Entrevista a Teodora Vásquez

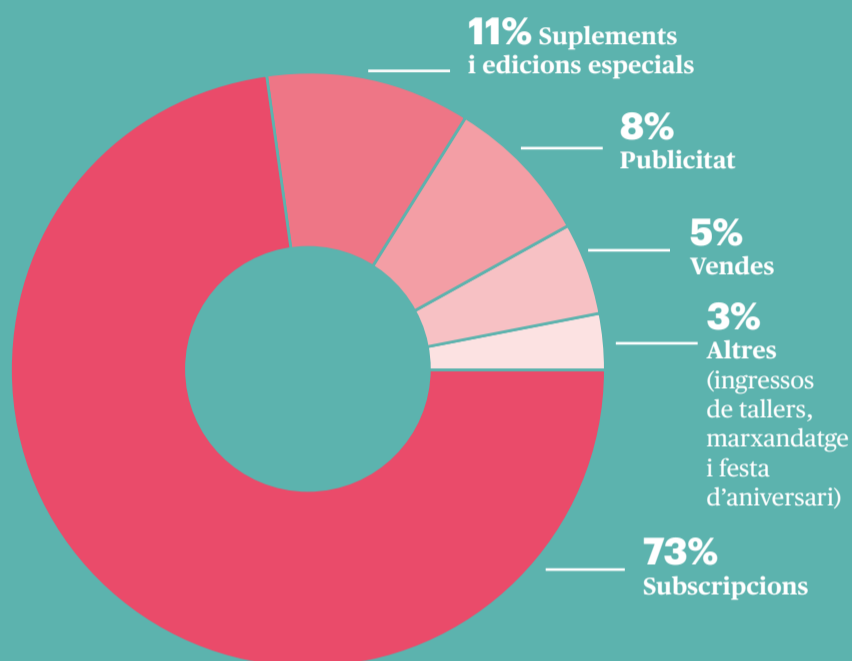
L'activista pel dret a l'avortament ens trasllada a la dura realitat que es viu en aquest àmbit a El Salvador. Ha passat 10 anys a la presó per la mort de la seva filla en néixer. L'entrevista Mariana Cantero, amb fotografies de Montse Giralt.

Els comptes de la Directa

Els comptes anuals 2017 de La Directa, SCCL es van aprovar el dissabte 9 de juny a l'assemblea general de la cooperativa. Fem extensives les dades a vosaltres, subscriptores, ja que representeu, en un 73%, el finançament del projecte. Sou les que garanteu la sostenibilitat i la viabilitat d'un mitjà de comunicació cooperatiu, independent i que entén el periodisme com una eina de transformació social.

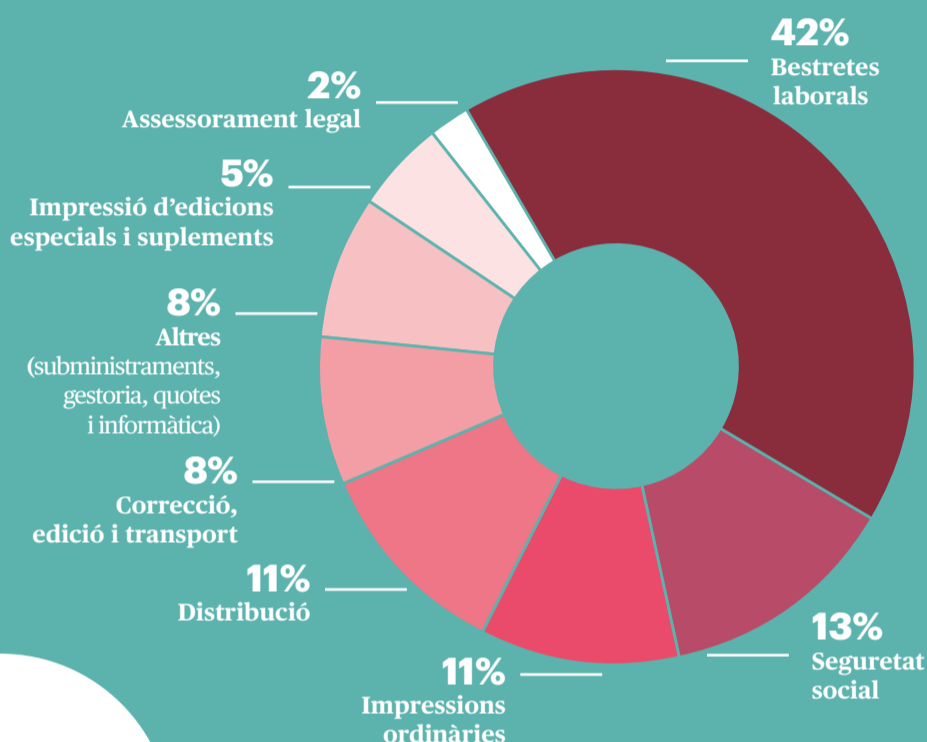
INGRESSOS

223.443 €

DESPESES

220.935 €

2017
RESULTAT
+ 2.508 €

Qui "mana" a la cooperativa Directa?

40% dels vots socials
sòcies col·laboradores
(coordinadores de secció, redactores, fotògrafes, il·lustradores, etc.)

51% dels vots socials
sòcies consumidores
(subscriptores)

9% dels vots socials
sòcies treballadores

Constatem que la base social de La Directa, SCCL és cada cop més extensa. Hem aconseguit el 2017 amb més de 2.700 subscripcions, que representen un creixement net de 350 en relació amb l'any anterior. En els més de dotze anys de trajectòria com a mitjà, sempre apostant per un canvi de model periodístic i comunicatiu -en els darrers dos anys de vida en forma de cooperativa-, tenim el repte d'eixamplar encara més aquesta base social compromesa. És per aquest motiu que volem que sigueu vosaltres, les subscriptores, les que doneu continuïtat a aquest model, convertint-vos en sòcies i copropietàries del mitjà. Actualment La Directa, SCCL compta amb més de 200 sòcies de consum, entre persones físiques i jurídiques que reben la publicació periòdicament i participeu dels òrgans de presa de decisió; 40 sòcies col·laboradores, que elaboreu continguts i aporteu la vostra expertesa en diferents àmbits, i 9 sòcies de treball encarregades de tirar endavant les tasques estructurals i les decisions preses segons el mandat de l'Assemblea i dels consells Rector, Social i Periodístic.

Si voleu conèixer al detall tota la informació de la cooperativa, la trobareu a:
cooperativa.directa.cat

RISC ELEVAT, CONTROL D

Les petroquímiques de Tarragona i Castelló pateixen nombrosos incidents i empitjoren la qualitat de l'aire dels municipis limítrofs. Entitats ecologistes reclamen que els governs català i valencià impulsin estudis i sancionin les empreses responsables de la contaminació

Jesús Rodríguez | @albertmartnez

Contaminació d'aire i aigua, destrucció de sòl fèrtil, brujit constant, espetec de canonades i xemeneies, males olors, impacte lumínic i paisatgístic, sensació d'inseguretat. Qualsevol persona externa que viatgi a l'entorn de la petroquímica de Tarragona o del polígon industrial del Serrallo de Castelló, d'entrada, queda sorpresa per la dimensió dels complexos i el seu impacte en els municipis que els envolten. El conjunt de l'àrea industrial química del Tarragonès i el Baix Camp supera de molt la superfície del districte de l'Eixample de Barcelona (7,4 km²): el polígon nord n'ocupa 4,7 i el sud 7,2. En el cas de Castelló, equival a un terç de la superfície de la capital de la Plana.

L'any 1971, l'Institut Nacional d'Indústria espanyol va ordenar la construcció d'una refineria a Tarragona -amb un 60% de capital estatal i un 40% que es va adjudicar mitjançant concurs públic "entre entitats nacionals i estrangeres", segons consta al BOE, per ordre del ministre burgalès José María López de Letona y Núñez del Pino i amb la signatura de Francisco Franco-, una primera grapa que obriria les portes a l'expansió industrial en el tram final de la vall del riu Francolí -actualment és la seu d'una trentena d'empreses. Des d'aleshores, la població hi conviu amb dues percepcions contraposades: per una banda, la creació de centenars de llocs

de treball (que ocupen un terç de la població activa de Constantí, Perafort i Puigdelví, Vilallonga del Camp, el Morell i la Pobla de Mafumet, municipis de l'entorn del polígon nord) i, per l'altra, la destrucció paisatgística i d'un model socioeconòmic rural que difícilment es recuperarà. Els nuclis urbans de Vila-seca, la Canonja o Torreforta i Bonavista (barris de Tarragona) es troben en una disjuntiva semblant (en aquest cas, en el perímetre del polígon sud), i amb una especial preocupació per l'empitjorament de la qualitat de l'aire i la sensació d'inseguretat. [Més endavant, en un apartat específic, ens centrarem en la problemàtica del Serrallo castellonenc.]

Contaminació per sobre del llindar permès

En els petits municipis que envolten la petroquímica de Tarragona s'hi detecten de manera episòdica pics de contaminació per sobre dels estàndards autoritzats per la normativa europea, amb un impacte sobre les àrees habitades que és de major o menor intensitat segons l'època de l'any, el grau d'emissions i els condicionants meteorològics -hi són freqüents les mestralades. Així ho va determinar un informe del Laboratori del Centre de Medi Ambient de la Universitat Politècnica de Catalunya per encàrrec dels ajuntaments dels municipis més exposats, amb l'excepció de la Pobla de Mafumet -per decisió de l'alcalde. S'hi van detectar nivells de concentració de contaminants que superen els criteris de qualitat de la

DEFICIENT

El polígon nord de la petroquímica de Tarragona la matinada del 19 de maig / NÚRIA GEBELLÍ GUINJOAN

Qualsevol crescuda sobtada de les flamarades posa en tensió una població de desenes de milers de persones

S'hi han detectat contaminants per sobre del llindar: benzè a Constantí i 1,3-butadiè al Morell i Puigdelfí

Unió Europea: benzè a Constantí i 1,3-butadiè al Morell i Puigdelfí, ambdós a la llista de substàncies carcinògenes. Els constants incidents, a més, generen una sensació d'angoixa i inseguretat que ha fet incrementar el nombre d'atencions sanitàries per trastorns en salut mental. La petroquímica és a la llera del riu, en una ubicació geogràfica que s'albira des de punts tan allunyats com el monestir de Santes Creus, les muntanyes de Prades o el pantà de Riudecanyes, en un radi d'una vintena de quilòmetres de l'epicentre del complex. Qualsevol crescuda sobtada de les flamarades que emanen de les torxes de la petroquímica pot posar en tensió una població de desenes de milers de persones.

Tothom s'ha acostumat a viure amb sirenes als punts elevats dels municipis, plans d'emergència i evacuació -que s'assagen de tant en tant- i sistemes d'alerta als telèfons mòbils. Un dels reportatges de l'edició de 2017 de l'Anuari Mèdia.cat, elaborat per David Garcia, detallava una trentena d'incidents registrats a l'entorn de la petroquímica entre març de 2016 i març de 2017: flamarades, fum, contaminació acústica i fugites de benzè. "Tot i que la indústria química ha fet esforços i inversions per mirar de reduir les emissions, som conscients que en fan falta més per minimitzar-les encara més", reconeix Pere Guinovart, alcalde del Morell, l'únic de la zona que ha respost a les preguntes de la DIRECTA. "Com a Ajuntament, creiem que els estudis haurien de ser pú-

blics, i, en cas de no ser exclusivament públics, també haurien de rebre el suport de les empreses emissores. D'aquesta manera, amb les companyies i els ajuntaments afectats involucrats, s'aconseguirien uns resultats més independents", afegeix el batlle.

Els propietaris de la desena d'indústries químiques [gràfic] que copen el rànquing de les més contaminants al Camp de Tarragona -tots homes-, en el seu dia a dia -i el de les seves famílies- de ben segur que no topen amb les conseqüències negatives del negoci, ja que resideixen en barris adinerats de Madrid o Barcelona, exemptes d'indústries o infraestructures contaminants: Antonio Brufau (Repsol), en una macrovivienda de luxe a la Bonanova, i Antonio Zabalza (Ercros), en una mansió a Pedralbes, per citar-ne dos exemples.

Lluita ciutadana per la qualitat de vida

"Els habitants de la vall del Francolí van perdre la capacitat de presa de decisions sobre el lloc on vivien i la gestió del seu paisatge. Ara, dècades després, potser ja és massa tard per un canvi cap a un model econòmic respectuós amb el medi ambient, i només els queda una opció: vetllar per la seva salut". Així comença una de les píndoles audiovisuals que Produccions Saurines ha elaborat per al micromecenatge del documental *La Vall del Francolí. L'alè del Camp*. L'obra repassa els orígens de la petroquímica i la relació del veïnat amb »

» la riquesa biològica de la vall -la que s'ha perdut i la que encara es conserva-, entre molts altres aspectes. “Jo desitjaria que aquesta indústria no hagués estat mai aquí. Això era un camp preciós, la zona de cultiu més bona de Tarragona, però ara és zona industrial”, manifesta amb una certa resignació Josep Maria Torres, membre de la plataforma ecologista i ciutadana Cel Net, que des de fa deu anys -conjuntament amb GEPEC- batalla per la millora de la qualitat de l'aire i la vida a la comarca. “Vull creure que s'anirà transformant. La indústria petroliera té els dies comptats. Pot anar tirant cap a la indústria de la part nord del polígon, hi fan hidrogen, també metanol, a través dels residus no reciclables”, afegeix plantejant possibles escenaris de futur.

Neus Roig és una altra de les cares públiques de Cel Net. “Demaneu que s'implantin directrius locals o comarcals específiques que sancionin aquelles activitats que sobrepassin certs límits en les emissions. Això no està legislat i s'hauria de fer. Hauria de ser la Generalitat qui sancionés; la legislació està una mica enlaire i caldria que es regulés. Un impost mediambiental aplicat a les indústries contaminants hauria de servir per a finançar els estudis sobre la qualitat de l'aire, seria el més coherent, no pas que sortís dels impostos de tothom”, detalla l'activista mediambiental i veïna de Vilallonga del Camp. Torres, que viu al Morell, té clar que les mesures directes que fan baixar els nivells d'emissions contaminants les coneix la indústria: “Quan vam realitzar el primer estudi vam difondre que hi hauria uns captadors i la indústria es va autoregular, no se sobrepassaven nivells perjudicials per a la salut. Ells saben que abaixant la productivitat, vigilant de no tenir aturades no programades, baixa molt l'emissió de contaminants”.

L'Associació Empresarial Química de Tarragona (AEQT) és la veu que representa el gruix de les empreses de la petroquímica i, en declaracions -per escrit- a la DIRECTA, exposen el seu argumentari: “Generem un total d'11.000 llocs de treball, entre directes i indirectes. En els municipis on la indústria és present, un de cada tres llocs de treball hi estan relacionats. A més, els llocs de treball que genera el sector químic són estables (un 94% dels contractes del sector són indefinits) i de qualitat (el salari mitjà del sector és de més de 37.600 euros)”. En relació amb la preservació de l'entorn natural, asseguren que “el sector compleix amb la normativa que marca l'Administració, que a més resulta ser una de les més restrictives del seu entorn geogràfic. Però aquest compromís va més enllà i els estàndards que s'autoimposen les empreses són sovint més exigents que la mateixa normativa”. Joan Pons, ambientòleg i veí de la comarca, ho posa en dubte fent una mirada a la història recent: “És una indústria que ha malmès el seu entorn. Tots aquests episodis de contaminació han suposat expedients oberts, que han arribat a la mateixa fiscalia de Medi Ambient. El futur passa perquè la indústria s'adapti i sigui compatible amb l'entorn, una química verda que es faci càrrec de la restauració de tots els danys que ha causat a l'entorn en les últimes dècades”.

Sergi Saladié, professor associat de Geografia a la Universitat Rovira i Virgili i exdiputat de la CUP, va formar part d'una delegació de membres del Parlament que van visitar el complex químic la passada legislatura i fa les consideracions següents: “Vaig dir al director de la planta que hi havia un decalatge entre el discurs que ens feia i la impressió visual d'unes instal·lacions molt velles, amb un cert deteriorament, moltes peces rovellades, amb pèrdues de líquids, els carrers interns amb l'asfalt en males condicions. Són detalls que em van fer pensar que, si els carrers ja estaven malament, com devien estar les parts menys visibles”. Saladié va constatar un “cert compareig” entre la planta i els equips de govern dels municipis, amb l'única excepció del Morell, “que té una posició més crítica”. “Si la gent no es mou tot quedarà aturat, ningú d'aquest sector s'esforça a millorar si no el pressionen. Si el nivell de pressió continués, s'obligaria la Generalitat a realitzar els estudis de qualitat de l'aire i exercir una major fiscalització sobre les empreses”, conclou.

LES INDÚSTRIES MÉS CO

3.162.245

Contaminació
(Tones de CO₂ equivalent)

President

Capital social
(milions d'euros)

/ ANDREU BLANCH
PAU FABREGAT

FONT:

Observatori de
Sostenibilitat

COMPARACIÓ DE LA SUPERFÍCIE

Eixample
(Barcelona)

Polígon nord de
la petroquímica

Episodis amb nivells de
contaminació per benzè
i 1,3-butadiè per sobre
dels llindars permessos

1.138.384

1. Repsol
Antonio Brufau
1.556.464.965

2. Dow Chemical
Ibérica
Javier Alberto
Constante Díaz
52.114.000

357.745

3. Tarragona
Power
(filial d'Iberdrola)
Félix Rojo
Sevillano
2.547.680

184.605

4. Ercros (Erkimia)
Antonio Zabalza
Martí
33.293.883

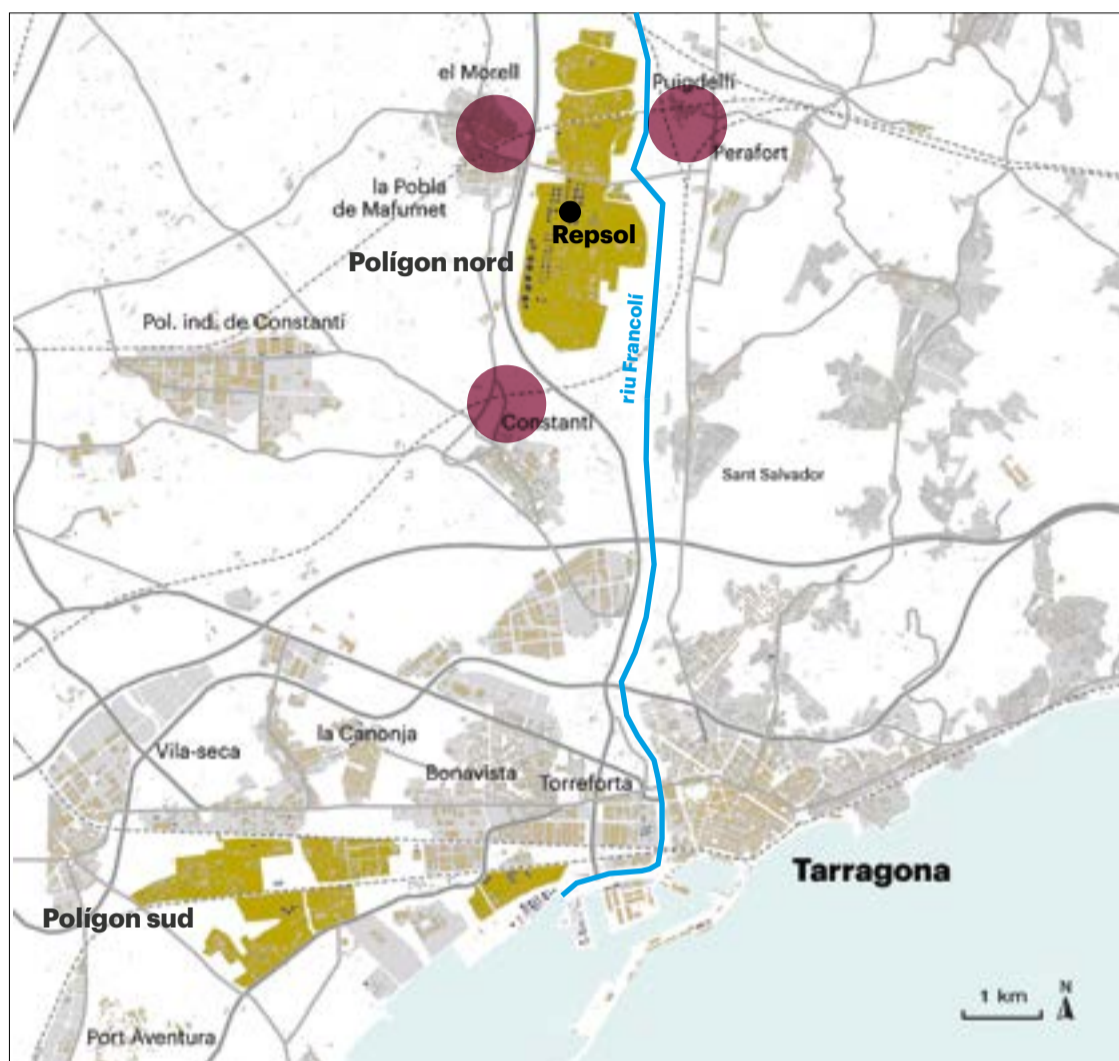
Pluja de subvencions, a particulars i administracions

“En qualsevol mirada que facis al territori trobes la petjada d'aquestes empreses, finançant actes, equipaments, revistes, festes majors, cursos universitaris... Molta gent només veu els diners, amb allò de ‘són el que ens donen a menjar’”, reflexiona l'activista Neus Roig, que ens detalla l'últim episodi d'aquesta pluja de subvencions. “Ens va arribar que havien comprat carmanyoles pels entrepans dels escolars de l'institut del Morell. Primer pensàvem que fins i tot amb el logo de Repsol, però ho vam anar a comprovar i no portaven la marca”. És tan gran el seu poder financer que esdevenen una mena d'ad-

ministració en paral·lel; la llista de càrrecs públics que abans o després de treballar per a l'administració han format part de la plantilla de la petroquímica és llarga.

El cas més paradigmàtic és el de Teresa Pallarès, durant cinc anys directora general de l'AEQT i ex-sots-delegada del govern espanyol a Tarragona pel PSOE durant l'etapa Zapatero. En les passades eleccions del 21 de desembre es va presentar en el lloc número dos de les llistes de Junts per Catalunya per Tarragona, i va sortir escollida diputada, en companyia del cap de llista, Eusebi Campdepadrós. El 31 de desembre de 2017 finalitzava el seu contracte al capdavant de

CONTAMINANTS DEL CAMP

Un jutge determina que la feina a Repsol és l'origen del càncer d'un treballador

La plantilla de la trentena d'empreses que treballen a la petroquímica també està exposada a les emissions tòxiques. Aquest supòsit ha quedat acreditat en una sentència del Jutjat Social 1 de Tarragona, on s'assevera que el limfoma fonicular (càncer) que pateix un treballador d'una de les subcontractades de Repsol Petróleo SA va ser originat per l'exposició als compostos químics presents a la instal·lació industrial. L'afectat, contractat durant tres anys per l'empresa Atrian Technical Services, va fer tasques de manteniment dels forns d'olefines de la petrolera i, posteriorment, va fer la mateixa feina a la planta d'etilè de Dow Chemical Ibérica, també dins de la petroquímica. El treballador ha passat un llarg periple fins a aconseguir un aval judicial de la seva malaltia laboral. Per a Jaume Cortés, advocat del Col·lectiu Ronda que ha defensat els seus interessos, "resulta inversemblant que s'hagi obligat una persona greument malalta a enfrontar-se a dos judicis diferents malgrat l'evidència mèdica de la seva situació i la claredat de la relació causa-efecte entre la patologia que pateix i l'activitat professional que desenvolupa en un entorn extraordinàriament perillós per a la salut com és la petroquímica de Tarragona". Cortés recorda que el conjunt de gent que treballa en aquestes instal·lacions "està exposada a la presència d'agents contaminants que figuren i estan reconeguts al barem de malalties professionals". "Els no volien de cap de les maneres que es reconegué en una sentència judicial que hi havia malaltia professional. Ens van oferir diners –en concepte d'indemnització– a canvi de no començar el procediment. I no és l'únic cas. Jo mateix vaig portar un altre cas d'un treballador que va morir abans d'arribar a judici. A través d'un sindicat independent, que actualment té majoria de representació entre la plantilla de Repsol a la petroquímica, es vehiculen els diferents casos i batallen per aquest reconeixement", detalla l'advocat.

89.488

5. Industrias Químicas del Óxido de Etileno (va adquirir actius de La Seda)
Ricardo Leal
Cordobés i José Luis Morlanes
17.000.000

88.824

6. BASF
Xavier Susterac
46.486.529

88.535

7. Asfaltos Españoles (ASESA)
Jose Francisco Vázquez González
8.529.392

72.074

8. Covestro (filial de Bayer)
Hanno Bruemmer
19.787.000

21.641

9. Nitricomax (filial de Maxam)
Fernando Iglesias García
2.742.000

l'AEQT. "Després dels resultats del primer estudi, que van ser molt mediàtics per la presència de compostos cancerígens, amb el segon estudi només s'hi va comprometre un ajuntament, i amb certes reserves. Des d'aleshores, la resta d'administracions locals ens han girat l'esquena, bé perquè directament hi treballen i van rebre pressions, bé pels ingressos econòmics directes o indirectes, a través d'impostos o de subvencions", lamenta Josep Maria Torres, de Cel Net. Guinovart, alcalde del Morell, remarca que "és una indústria molt consolidada a la zona. Com diu la gent gran, 'si no la tinguéssim, la voldríem, i ara que la tenim, potser no

la volem'. Al final, és important que hi sigui, però cal que siguem conscients de la qüestió de les emissions contaminants, perquè perjudiquen tota la ciutadania". Des de Cel Net s'esforcen a difondre un missatge integral: "La major part de la gent del Camp de Tarragona viu d'aquestes empreses, però l'economia no ha d'anar contra la consciència ambiental. No anem en contra de la gent que hi treballa; si volem més salut per al veïnat, també la volem per qui hi treballa", afegeix Roig, que malgrat totes les dificultats, pensa que anem a millor: "Cada vegada hi ha més consciència ambiental, tothom vol saber què respira". ●

Xavier Roca i Eva Gallego

Investigadores del Laboratori del Centre de Medi Ambient de la UPC

“Quan es comença a saber que hi haurà un estudi, l'emissió de contaminants baixa de cop”

Xavier Roca i Eva Gallego ens atenen al laboratori del Campus Diagonal de la UPC / VICTOR SERRI

Jesús Rodríguez | @albertmartnez

Formen part de l'equip del Laboratori del Centre de Medi Ambient de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Roca n'és el director tècnic i hi treballa des de 1981. Investiguen la qualitat de l'aire al nostre país, tant pel que fa a les emissions com a les immissions –efectes d'un contaminant sobre la salut o el medi ambient. S'ofereixen a administracions locals, empreses o particulars. Entre 2012 i 2014 van estudiar, per encàrrec de diversos ajuntaments, la qualitat de l'aire al voltant del polígon nord de la petroquímica de Tarragona. El seu informe alertava de pics amb elevada concentració de benzè a Constantí i d'1,3-butadiè al Morell i Perafort i Puigdelfí. Consideren necessària la creació d'un organisme independent que controli, sota el paraigua del Parlament de Catalunya, la qualitat de l'aire que respirem.

Quan feu estudis, hi col·laboren tots els agents implicats?

Normalment configurem els estudis a través d'entitats públiques, a través de la col·laboració dels ajuntaments. Una de les parts importants de les tecnologies que hem implementat és el control social, és a dir, la participació de l'afectat dins del procés de control.

Heu analitzat la qualitat de l'aire al voltant de la petroquímica de Tarragona. Quins van ser els resultats?

Estem parlant de l'any 2011-2012, quan hi va haver uns certs contactes amb entitats de Tarragona, com Cel Net i el Grup d'Estudi i Protecció dels Ecosistemes Catalans (GEPEC), i a través seu es va constituir un projecte finançat pels ajuntaments del Morell, Constantí, Perafort i Puigdelfí i Vilallonga del Camp. La finalitat era tenir un coneixement més ampli de la qualitat de l'aire, ja que els alcaldes deien que l'administració sempre donava la qualificació de l'aire com a bona, i això, per a ells, en una trajectòria de quaranta anys, era difícil d'entendre. Van voler contractar una entitat independent, de fora del territori de Tarragona, que tingués la capacitat de fer aquest tipus d'estudi, i es va iniciar un control de tots aquells contaminants que en principi no tenien un control continuat dins de l'àmbit d'impacte del polígon nord de la petroquímica. La idea era

que això fos continuat en el temps, ja que quan estableixes un cert nivell de control en una zona, la qualitat de l'aire acostuma a millorar. Teníem dos objectius: tenir un coneixement més ampli del nivell de concentració de contaminants i introduir un cert nivell de controls que fes que els nivells anessin baixant o, com a mínim, es mantinguessin. Vam trobar valors rellevants del compost 1,3-butadiè, sobretot als municipis del Morell i Perafort i Puigdelfí, bàsicament per l'impacte d'una planta d'aquest producte que hi ha al polígon nord, i són les dues àrees urbanes més properes. També vam detectar concentracions elevades de benzè a Constantí. Després de fer-se públic l'estudi, Constantí se'n va deslligar, després se'n van deslligar Vilallonga del Camp i Perafort i Puigdelfí, i només va continuar el Morell, on es van seguir fent controls els anys 2015 i 2016, però a partir de 2017 no hi va haver cap més tipus d'iniciativa en aquest sentit.

Quan hi ha coneixement que s'està fent un estudi, millora automàticament la qualitat de l'aire?

La gent té un cert coneixement que té una mala qualitat de l'aire quan té episodis

de contaminació, de molèsties o d'olor. En qualsevol àrea urbana, quan iniciem un estudi, si hi ha un registre d'episodis –que normalment hi és–, el nivell de contaminants baixa de cop, de manera exponencial, ja des que es comença a dir que s'iniciarà l'estudi. Quan s'intueix un cert nivell de control hi ha una reacció per part de les activitats de reduir emissions o de treballar millor. Com que la resposta és molt ràpida, això dona peu a pensar que es pot treballar millor sense haver de fer inversions realment importants. Això és un fet: en el 100% dels estudis es dona aquesta circumstància.

“Com a ciutadà no entenc que un ajuntament es retiri d'un projecte que l'única finalitat que té és millorar la qualitat de vida de la gent”

Com s'explica que alguns ajuntaments encarreguin l'estudi i, quan coneixen les dades rellevants d'alguns

contaminants, es retirin?
Caldria preguntar-ho a ells directament. Jo, com a ciutadà, no ho entendria; sobretot perquè es van trobar nivells rellevants. La finalitat de l'estudi no era la fiscalització o fixar-se en una activitat o altra, sinó la millora d'aquesta qualitat de l'aire; és a dir, partim d'uns valors, què és el que hi ha i, a partir d'aquí, comencem a treballar per la millora de la qualitat de l'aire. L'estudi no estava dirigit a la indústria

química en concret, sinó a qualsevol activitat que hi hagués a la zona, també les plantes incineradores, etc. Com a ciutadà no entenc que un ajuntament es retiri d'un projecte d'aquest tipus que l'única finalitat que té és millorar la qualitat de vida de la gent del teu municipi.

En quina metodologia vau basar l'estudi? Perquè podeu dir que sou independents...

Ho som des del punt de vista que no hi ha ningú que influeixi en els nostres resultats. A més, durant anys, hem intentat desenvolupar metodologies que estiguessin al primer nivell en l'àmbit internacional, tant pel que fa al control químic com a la modelització numèrica, la utilització de models matemàtics per predir zones d'impacte i, bàsicament, el disseny d'equips específics per poder millorar la captació de nivells episòdics, que això sempre ha estat una cosa problemàtica. La nostra manera de treballar és aquesta i creiem que hauria de ser la del país, amb les millors tecnologies possibles a aplicar i amb absoluta independència de resultats. Quan hi ha un cert nivell d'ingerència, nosaltres parem i no continuem. Aquesta és l'única manera

de treballar, i encara més quan es tracta d'una entitat pública com nosaltres.

En la vostra llarga trajectòria us heu trobat amb algun cas d'ingerència?

Sí, en alguna ocasió. En aquest darrer any, fins i tot, amb ingerència de la universitat, cosa que mai havia estat així. Les coses estan canviant i mantenir la independència sense pressions cada vegada és més complicat. No només pressions pel que fa a resultats, sinó també l'accés a poder desenvolupar projectes o activitats concretes. Tenir independència de resultats en molts sectors del país sembla que no interessa excessivament, però és la nostra manera de fer i continuarem intentant-ho.

Quins són els errors més comuns en la metodologia dels estudis sobre la qualitat de l'aire?

Fer estudis és complex perquè has de mirar d'obtenir representativitat dels valors que hi ha que reflecteixin la realitat. Una manera de fer-ho és mesurant cada dia, totes les hores del dia, tots els dies de l'any, però el cost d'això seria inassumible. Per això el que fem és, mitjançant models matemàtics -incorporant-hi les variables meteorològiques-, veure quins

són els períodes de l'any i les hores del dia en què les activitats impacten sobre una determinada àrea urbana, per minimitzar costos i tenir valors representatius de les forquilles horàries amb major impacte i amb menor impacte. Per tant, aconseguim el rang de concentracions en el qual es mou aquella àrea urbana. Mesurar per mesurar, anar un dia o una setmana sense tenir aquesta informació prèvia pot suposar que estiguis mesurant a contravent i, per tant, aquells valors que obtinguis no tinguin cap tipus de representativitat. Així minimitzem costos, un cost addicional que pensem que no hauria de recaure en l'administració local sinó en el govern del país.

L'impacte en les àrees urbanes és molt diferent segons les zones del país. Al Camp de Tarragona, amb una concentració molt important d'activitats emissores, s'hauria de desplegar un programa específic, amb control d'una sèrie de contaminants que no s'estan controlant. No ens podem quedar en el control de quatre o cinc compostos, o controls puntuals que es fan de manera aleatòria i sense cap justificació a nivell meteorològic. Sempre l'error principal és que les dades que s'obtenen no són representatives.

Quan apareix un estudi amb resultats en un sentit, acostuma a aparèixer un altre estudi encarregat per les empreses emissores amb resultats contraposats. Com s'explica? Tots els estudis els fan professionals que utilitzen una metodologia científica?

No només hi ha contrainformes per part d'empreses, sinó també per part de l'administració. Aquí, el que cal és comparar els estudis, perquè no estan fets amb la mateixa metodologia ni rigorositat. El problema és que hi ha d'haver algú que hi entengui i faci aquesta valoració. Normalment, el contrainforme té un nivell bastant més baix des d'un punt de vista tecnològic.

No hi ha cap organisme de la Generalitat que pugui fer aquesta valoració independent?

No, perquè la mateixa Generalitat és part implicada en el sistema. Quan a vegades hem parlat amb alguns polítics, els hem dit que s'hauria de crear una entitat que només sigui depenent del Parlament de Catalunya, que no estigui controlada per un determinat Govern i que tingui independència a l'hora de valorar els estudis que es facin. Hi ha agències de residus, de l'aigua; però de l'aire no en tenim, no s'ha plantejat mai.

Estàs proposant la creació d'una mena de sindicatura de la qualitat de l'aire?

Sí, hauria de ser una estructura similar a les sindicatures de Comptes o de Greuges. La valoració de la realitat d'un país s'ha de poder fer a través d'una entitat que sigui independent i que tothom tingui confiança en la seva feina. En l'àm-

bit de la qualitat de l'aire, la desconfiança de la ciutadania és total, respecte a l'administració, respecte a entitats públiques o privades que ho mesuren, perquè tot va en funció dels resultats que s'obtenen. Quan els valors són alts ets un alarmista social, quan els valors són baixos estàs venut al sistema. No és això. S'ha de valorar si l'estudi està ben fet, si s'utilitzen les millors tecnologies a escala internacional i que tothom pugui tenir confiança en els resultats, siguin alts o siguin baixos.

En el cas de la petroquímica de Tarragona, el resultat dels vostres estudis indiquen que la qualitat de l'aire pot ser perjudicial per a la salut?

A la zona d'impacte del polígon nord hem vist que tenim una problemàtica episòdica, no durant tots els dies de l'any. Això sí, en els episodis que vam trobar els anys 2012-2014 i més recentment, entre 2016-2017 -que sembla que repuntin-, vam detectar emissions que impacten en àrees urbanes de compostos que, a més, són cancerígens: el benzè a Constantí i l'1,3-butadiè al

Morell i Perafort i Puigdelfí. També vam mesurar altres compostos, com els clorats, que estaven dins d'uns valors normals, no sobrepassaven criteris de qualitat a escala internacional.

Quan es detecten nivells excessius, es poden prendre mesures que obliguin les empreses a actuar?

Si parlem de l'1,3-butadiè, no hi ha cap legislació al país, no hi ha cap nivell de qualitat exigible; en altres països sí que hi és. Hi ha un problema important de manca de legislació quant a criteris de qualitat, nivells d'emissió i d'immissió, de tota la contaminació orgànica. D'entrada, desconexem quins compostos estan emetent les empreses. L'objecte d'un estudi és la millora. Quan tens coneixement s'ha d'actuar sobre les fonts emissores, treballar per reduir les emissions; és el sistema de prevenció més eficaç. Però, compte, la cultura d'aquest país és "a mi no em controleu".

Quin tipus d'intervenció es pot fer sobre les fonts emissores?

Mesures tecnològiques, existeixen. Tenim registres de plantes similars en altres llocs que han reduït les emissions un 70% o un 80%. Per tant, és una qüestió tecnològica i de posar els diners per poder-ho fer. Però ens trobem que la qualitat de l'aire no interessa gaire. La classe política no vol posar més nivells de control, i sembla que l'únic culpable que hi ha és el ciutadà -amb les emissions del seu cotxe. Aquest és el sistema primari que tenim. Es controla el diòxid de nitrogen i les partícules perquè hi ha la directiva europea que ho controla, però està pensada per les activitats que es fan a l'interior de les àrees urbanes, transport, calefaccions, activitats domèstiques. Però, és clar, són àrees que estan envoltades de polígons industrials que emeten de tot. ●

"S'ha d'actuar sobre les fonts emissores, treballar per reduir les emissions; és el sistema de prevenció més eficaç"

PAS ENDAVANT PER **FRENAR LA CO**

Davant la passivitat institucional, el veïnat del Grau de Castelló ha creat la plataforma Frenem la Contaminació per abordar les emissions contaminants de la petroquímica que els afecten cada dia des de fa 50 anys

Paula Duran | @Paula_Duran

Instal·lacions del polígon del Serrallo de Castelló / DÍDAC RAMÍREZ

Poc queda ja del paratge que envoltava la platja del Serrallo al Grau de Castelló. El veïnat d'aquest barri mariner recorda la seua infantesa passejant per aquella zona on predominaven alqueries familiars, bancals d'horta i taronger, séquies, fonts, barraques de pescadors -o palangrers- i algun aiguamoll habitat per samarucs o llúdries. La cirereta era una preuada platja de pedres que connectava per un camí costaner amb el poble veí d'Almassora i que, segons conten, tenia l'aigua molt calenta. Un paradís local que a mitjans dels anys seixanta va començar a modificar-se amb la construcció d'un polígon industrial, fet que va comptar amb la primera oposició per part d'Almassora. El 5 de juny de 1967 s'instal·laria la primera indústria petroquímica a la costa castellonenca: la refinera de petrolis de la multinacional anglesa British Petroleum.

Anys després, diverses indústries s'anirien sumant a aquest polígon per formar el que ara és un complex petroquímic de gran magnitud que, progressivament, ha anat expandint els seus dominis. En l'actualitat s'hi troba la central tèrmica de cycle combinat, propietat d'Iberdrola. L'única indústria de caprolactama de l'Estat,

propietat de la multinacional japonesa UBE Corporate Europe SA -abans Proquimed- que ha establert en el polígon la seu europea i que es dedica a la producció de productes químics, plàstics i fertilitzants, i és el productor mundial de policarbonatodiol. BP Oil España SAU, Refinera de Castellón, que, a banda de l'obtenció de productes derivats del petroli, també compta amb una planta de coquitació retardada i oleoductes connectats amb la central tèrmica d'Iberdrola, amb la planta d'embotellament de Repsol Butano i amb la Compañía Logística de Hidrocarburos CLH SA, dedicada a l'emmagatzematge d'hidrocarburs per a la seua distribució; totes tres situades també al polígon. A més de Praxair España SL, dedicada a la producció i el subministrament de gasos industrials, i Sita Spe Iberica SL, recentment anomenada Suez IWS Chemical Spain, encarregada del tractament i l'eliminació de molts tipus de residus per a incineració i altres tractaments especials.

Aquestes set empreses fan del polígon industrial del Serrallo un dels complexos petroquímics més contaminants de tot el País Valencià, per darrere del que es troba al Port de Sagunt (Camp de Morvedre). La seua ubicació

El veïnat recorda la seua infantesa passejant per un barri mariner on predominaven alqueries familiars

El 1967 va instal·lar la primera indústria petroquímica: la refinera de British Petroleum

CONTAMINACIÓ A CASTELLÓ

el fa especialment perillós per a la població que habita als nuclis d'Almassora, el Grau de Castelló i Castelló de la Plana, fet que en algunes ocasions ha provocat l'organització de la població afectada en diverses plataformes. I és que es troba a uns tres quilòmetres de la ciutat de Castelló de la Plana, a vessar amb masets i alqueries del Grau de Castelló i de la platja d'Almassora i a menys d'un quilòmetre del nucli urbà del Grau de Castelló.

El veïnat s'organitza

“La gent del Grau està sensibilitzada amb la qüestió de la contaminació, però també està acostumada a conviure-hi; llavors, el major perill que tenim és l'apatia enfront d'aquest problema”, exposa Montse Vinyals. “A l'octubre vam fer una primera reunió al Grau, vam veure que hi havia unes necessitats i vam començar a donar-li forma”, comenta Ines Turpin: “Hem redactat un manifest que hem enviat a grups polítics, entitats, associacions, col·lectius, AMPA i sindicats; hem recaptat suport de molts llocs i en menys d'un mes hem aconseguit recollir més de mil signatures de suport a les nostres demandes”. “Ara, amb la plataforma, la gent ve a queixar-se. El problema que ens afectava la salut era un secret a veus, però no hi havia espai ni ningú que et conduïra per a poder-ho expressar i per a buscar solucions col·lectives”, afegeix Eva Forés: “Cada vegada veus més gent del poble sumar-se a les assemblees i això és una alegria i una motivació”.

Totes tres, naturals del Grau de Castelló, on encara viuen, i membres de la plataforma Frenem la Contaminació, demanen una sèrie de mesures per informar, protegir i pal·liar els efectes de la contaminació sobre les persones i el medi ambient. Efectes que pateixen per part de les indústries del Serrallo i de les descàrregues de materials sòlids a la intempèrie al Port de Castelló des de fa uns 50 anys. Així mateix, una de les denúncies més persistents de la plataforma és la falta d'informació de què disposen. “Passe el que passe, hi haja els fums que hi haja, cridem al 112 i ens diuen: ‘Ara enviem als bombers’ o ‘hem cridat a l'empresa i no passa res, està tot correcte’”, comenta indignada Vinyals. “Fins i tot l'Ajuntament ha agafat el costum de dir que no sap d'on venen els fums i les males olors, quan hauria de saber-ho i de facilitar tota eixa informació a la població”, apunta Forés. “La premsa també diu que no sap d'on venen les olors. I es conformen amb això. Al final no entens qui està al servei de qui”, sentència Turpin. Des de la plataforma han creat un grup d'alertes per, quan fa molta mala olor, cridar de manera coordinada deixar-ne constància a l'Ajuntament. “Al Grau encara no hem fet un assaig-prova d'un cas d'emergència. Si

algun dia passa res greu, no sabem com hem d'actuar”, afegeix Forés.

Degut a l'augment d'emissions i males olors per part de la indústria del Serrallo, que alguna vegada han arribat fins a Castelló, el rebombori social ha anat en augment. Per aquesta raó, l'executiu municipal va veure la necessitat de buscar solucions, tot i que el maig de l'any 2017, en un plenari, ja s'havia aprovat la instal·lació de mesuradors de l'aire i panells informatius al Grau que encara no hi són. “L'excusa que posa el govern és que això no és competència seua, que és competència de Conselleria”, comenta Xavi del Senyor, veí del Grau i regidor de Castelló en Moviment: “Pot ser que no tinguen l'obligació legal de fer-ho, però tenen la competència i l'obligació de protegir la seua gent i no ho estan fent”. Així, el passat mes de maig, l'alcalde de Castelló, Amparo Marco, va decidir crear una Taula de la Qualitat de l'Aire amb la presència de l'Associació d'Indústries del Serrallo (Indes); el president de l'Autoritat Portuària de Castelló, Francisco Toledo, i el tinent d'alcalde del Grau, Rafa Simó, fet que va ser celebrat per la plataforma però criticat alhora per la falta de presència de la societat afectada.

Toni Albert, veí de la comarca i membre del grup ecologista Gecen, explica que la contaminació atmosfèrica que afecta sobretot la comarca de la Plana és produïda per dos focus molt potents: la indústria de la ceràmica,

el taulell, l'esmalt i les frites, i la indústria petroquímica que es concentra al polígon del Serrallo. L'ecologista defensa que el més important és la instal·lació de mesuradors de l'aire, alguns dels quals ja es van instal·lar gràcies a les mobilitzacions contra UBE, BP i Iberdrola que van protagonitzar les habitants del Grau de Castelló i Almassora l'any 2005. No obstant això, Albert comenta que el que hi ha no és suficient perquè les indústries han crescut i ampliat la seua producció. Quant a algunes de les màquines mesuradores, tot i ser gestionades per la Generalitat, Albert comenta que són propietat d'una empresa privada, fet que condiciona els possibles resultats. Tot i això, l'ecologista explica com “en les pàgines de la Conselleria, on apareix la informació que recullen els mesuradors, quan aquesta resulta conflictiva, és a dir, quan supera els límits d'emissió de contaminants, desapareix en quatre o cinc dies, o fins i tot al moment”. “Tinc captures de pantalla de com han desaparegut columnes amb dades, però és difícil captar-ho i després poder justificar eixa informació. Poden dir que ho has alterat o que simplement la màquina estava avariada”, matisa Albert, “amb tot, s'evita que es pugui actuar legalment contra les irregularitats contaminants d'aquesta indústria”.

Silenci i subvencions

Amb tot, les empreses més contaminants tenen cobertes les espatlles de cara a la societat i l'opinió pública a través de patrocinis, projectes de millora ambiental i publicitat en mitjans locals. Fa molts anys que tant BP com UBE es dediquen a patrocinar esdeveniments esportius i culturals. Sobretot l'acte de més incidència a la ciutat: les Festes de la Magdalena, on cada any ambdues empreses patrocinen desfilades de carrosses, batucades i altres actes. D'altra banda, tant BP com la Universitat Jaume I de Castelló tenen un conveni de col·laboració des de l'any 1993 pel qual BP ofereix unes beques de mobilitat internacional a l'alumnat universitari, així com la possibilitat de fer pràctiques en la seua indústria. A més, dins de l'òrgan de govern de la Fundació Universitat Empresa (FUE-UJI) hi són com a vocals dos representants de BP i d'UBE. Entre altres exemples, l'any 2016 BP va guanyar el Premi Faro, organitzat per Port Castelló, en la categoria de protecció mediambiental. “BP està patrocinant de manera permanent coses a l'Ajuntament, sobretot al Grau, per tractar de compensar o crear una imatge de bondat. A l'Alcora les indústries contaminants fan el mateix. Normalment els ix molt més barat patrocinar uns focs artificials que instal·lar unes mesures correctores per aturar els gasos més tòxics”, conclou Albert. ●

La plataforma demana una sèrie de mesures per informar, protegir i pal·liar els efectes de la contaminació

Les empreses més contaminants netegen la imatge de cara a la societat i l'opinió pública a través de patrocinis

MARC PERELMAN

LE CORBUSIER

UNA FRÍA VISIÓN DEL MUNDO

978-84-92559-84-8 | 310 págs. | 18 €

VIRUS

www.viruseditorial.net

No li agrada definir-se com a intel·lectual, s'identifica com a activista. L'escriptor i pensador Raúl Zibechi és un referent a l'hora d'analitzar les realitats que construeixen els moviments socials a l'Amèrica Llatina. A principis dels anys setanta, va militar en grups estudiantils vinculats al Moviment d'Alliberament Nacional – Tupamaros i va acabar exiliant-se. És autor d'una desena de llibres i col·labora amb diverses publicacions, com el diari mexicà *La Jornada* o el setmanari uruguaià *Brecha*. En la seva hemeroteca personal hi acumula moltes experiències de territoris en resistència que ens transmet tocant de peus a terra, però escoltant-se per les esquerdes d'un nou model de societat que ja s'han obert.

A principis del segle XXI es parlava de com el cycle de lluites d'aquella època es construïa a través de tornar a aixecar el vincle social i dels nous escenaris governamentals a l'Amèrica Llatina. Ara estem en un altre cycle polític, cap a on ha anat el progressisme d'esquerres? La meua impressió és que el cycle progressista ha acabat, i la seva fi va començar per dues bandes. Per una banda, perquè el seu model econòmic va entrar en crisi i, per l'altra, va haver-hi una forta reactivació del moviment popular. Si hagués de posar una data, mirant des de baix, seria el juny del 2013 al Brasil, quan vint milions de persones es manifesten en 353 ciutats contra la desigualtat. Una protesta que van començar pel tema del transport -amb el Movimiento Pase Libre (MPL)- i que era una resposta a la dificultat d'accés a la ciutat per als sectors populars. I ens interessa com els moviments populars es van reactivant a tots els països a partir del 2010: la marxa pel Tipnis [Territori Indígena del Parc Nacional Isiboro Sécure] a Bolívia, la reactivació dels moviments a Bolívia i l'Equador... L'ascens popular també marca els límits d'aquelles polítiques, que pretenen aplacar els pobres sense tocar la riquesa. Estructuralment, el lloc dels pobres no va canviar. Van millorar els seus ingressos, però això també tenia un límit. Quan el cycle econòmic canvia, a partir del 2008, comença a notar-se que havien tocat sostre. Les anàlisis que teníem dels moviments i la realitat van mostrar la seva insuficiència.

Precisament, en el teu darrer llibre *Cambiar el mundo desde arriba. Los límites del progresismo* fas autocrítica. Quins desplaçaments s'han produït respecte a les anàlisis que es van fer fa una dècada? Em semblava obligat fer autocrítica. En el moment, vam valorar l'autonomia com una declaració defensiva: som

autònoms dels partits, de les esglésies, dels sindicats i de l'Estat. Però ara, i en el rerefons, hi ha sempre el zapatisme -jo en soc molt simpatitzant-, on l'autonomia és una qüestió íntegra. No pots ser autònom políticament si no ets autònom a la vida, quant a supervivència econòmica, salut... Los Caracoles [regions organitzatives de les comunitats autònomes zapatistes] van cap a un model d'autonomia més integral. Pel que fa al territori, no és només un espai per resistir, sinó on es van construint altres formes de vida, o si vols, altres societats: escoles amb pedagogies pròpies o salut amb medicines pròpies. Els zapatistes tenen la medicina de les pastilles, però a més tenen les *guaseras*, les *parteras* i les *yuyeras*. També tenen formes d'autodefensa pròpies: la guàrdia indígena del CRIC de Colòmbia, les brigades maputxes, les rondes camperoles del Perú o la policia comunitària de Guerrero, que va arribar a tenir 20.000 guàrdies. Els territoris tendeixen a ser altres societats.

I en aquest "ser altres societats", quin espai ocupen les dones?

Als moviments hi ha una participació massiva de les dones, però ara, a més, tenim una involucració molt forta de les dones més joves. Explicaven a l'Escuelita que la meitat dels zapatistes tenen menys de vint anys. Hi ha futur. I no és només la participació de les dones, sinó també la dels joves, com es reconfigura l'organització i les maneres de fer política. No és el mateix que hi hagi dones en el moviment, que que el moviment faci les seves pràctiques i s'organitzi en clau de dona. És aleshores quan apareix l'art o la ciència, que és una empremta dels sabers de les dones. Les dones zapatistes han avançat molt. Elles no es consideren feministes, sinó dones que lluiten i diuen que són antipatriarcal

Raúl Zibechi,

escriptor i activista

“El trànsit a un món nou no és un camí de roses, hi ha i hi haurà morts i violència”

Text: Ivan Miró | @ivan_sants i Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega
Fotografia: Victor Serri | @_ittos_

“ ”

No pots ser autònom políticament si no ets autònom a la vida, quant a supervivència econòmica i salut

Des de l'Estat no pots canviar el món, sinó que pots apujar o abaixar impostos, fer unes lleis millors o constitucions

i anticapitalistes. Té a veure amb la complementarietat. Filosòficament, des de Hegel, es planteja la lluita de contraris, on la síntesi és l'anul·lació d'una de les parts. En canvi, els pobles indígenes parlen de complementarietat dels oposats: home i dona, fred i calor, llum i ombra, dia i nit... Inclús en la medicina, com els taoistes, es tracta de restaurar l'equilibri, no de matar els virus; contràriament a la medicina occidental. Les comunitats juguen un paper polític important i en els pensaments s'uneix allò anticapitalista, antipatriarcal i anticolonial. La qüestió descolonial que ara està tan de moda -a mi m'agrada dir anticolonial- implica una recuperació de Frantz Fanon. Quan el vaig llegir als 70, recordo la violència com a apoderament dels de baix, és a dir, el vaig llegir en clau militarista. Quan rellegeixes Fanon, *Piel negra, máscaras blancas*, el que et queda és un tema d'actualitat: per què el negre vol tenir una dona rossa o per què la negra s'allisa el cabell i se'l tenyeix de ros? És a dir, la interiorització de la repressió. Aleshores, és un altre Fanon: el psiquiatre que va tenir la desgràcia o la fortuna d'atendre torturats i torturadors a l'hospital de Blida, a Algèria, i es fa aquestes preguntes que als 70 no ens formulàvem i ara empata molt amb el moviment de dones i dels pobles originaris.

Quina relació s'ha establert durant el darrer cicle entre els governs i els espais autònoms?

Al principi, el debat central era quin grau d'autonomia, de relació i vincle tenim amb l'Estat, però ara ja no s'hi pensa tant i més aviat ens centrem en els nostres passos. El gran dèficit dels governs, per a mi, és que no es va tocar la desigualtat, no va haver-hi canvis estructurals. No hi ha hagut reforma agrària ni urbana de les rendes.

Després, hi ha problemes ètics de primer nivell, com la corrupció de tots els governs: els Kirchner, Lula i Dilma, Correa. I, per acabar, la repressió, amb Daniel Ortega i Rosario Murillo, a Nicaragua, com a majors exponents. Són genocides, però ja sabíem que ho eren perquè van començar fa vint anys, quan la seva fillastra el va denunciar per corrupció i tota l'esquerra va tancar files amb Ortega. És el poder per al poder. Des de l'Estat no pots canviar el món, sinó que pots apujar o abaixar impostos, fer unes lleis millors o constitucions com la de l'Equador, que parla del Buen Vivir i els drets de la natura.

En òptica europea, quan l'esquerra fracassa en temps de crisi, surt l'extrema dreta. Aquest tipus de processos autoritaris es repliquen a l'Amèrica Llatina?

L'Estat el pren la dreta, però no és la mateixa que als 80 o 90. Aquí és fortament centralista, neofranquista, i allà és una dreta ultra, on la principal institució de control dels sectors populars és la policia auxiliada pel narcotràfic i els feminicidis, que en gran mesura els provoquen policies i militars. A l'Uruguai tenim un cas molt clar: amb un creixement exponencial de la violència contra les dones, la meitat dels perpetradors són policies i soldats. El que hi ha és un tancament de files d'una nova dreta molt més reaccionària, o per dir-ho més adequadament: la dreta adequada per lluitar en temps de caos sistèmic, perquè el sistema s'està col·lapsant i els models tradicionals de domesticació ja no serveixen. Abans era la fàbrica, l'escola o la família nuclear; avui és la policia. En aquesta nova realitat tenim eleccions sense democràcia, inclús pots publicar la DIRECTA, pots comunicar coses, però no hi ha possibilitat que democràticament es puguin produir canvis de fons.

Quin paper ha jugat la comunicació en els processos polítics? Les societats en moviment quins mecanismes d'autogestió de la informació i el co-neixement plantegen perquè l'autonomia integral arribi a més gent?

Com sortim del setge? Crec que hi ha dos nivells de comunicació. Un cap endins dels sectors populars i un cap enfora. Respecte al primer, Maturana i Varela treballen la idea d'acoblament conductual, és a dir, que la comunicació serveixi per activar-nos. I no només l'acció com a manifestació, sinó també la construcció d'allò propi. Els moviments van tenir històricament dues dinàmiques: defensar-se, resistir i capturar el poder. Avui, la segona té una altra lògica, que és construir allò nou. Vull creure que la DIRECTA és part d'allò nou, per la forma com es gestiona, pel tipus de vincles que té l'equip, pels valors, per la remuneració igualitària... És part d'un món nou que s'està construint. La idea de transició cap a un món post-capitalista implica anar creant aquests espais, i això triga dècades. La comunicació cap enfora és important perquè mostra als altres el que estem fent i el que ens estan fent: la investigació de la corrupció, per exemple. Però és molt important en el periodisme d'avui mostrar el que estem fent: que hi ha una horta que produeix aliments i funciona, per exemple.

No podem generar només frustració...

Soc a Barcelona per l'assemblea d'Entrepobles. Jo vaig ser a la fundació de l'organització fa trenta anys i les coses han canviat molt. Ara hi ha territoris dels moviments. Estem en condicions de superar la solidaritat, que és una relació subjecte-objecte. Jo em solidaritzo amb tu que ho necessites, que és molt noble. Però avui estem en condicions d'agermanar-nos, d'aprendre mútuament, que és un grau superior del vincle humà. Nosaltres aprenem del que fan els moviments a l'Amèrica Llatina i des de l'Amèrica Llatina dels moviments d'aquí. Estem en una etapa molt més rica, d'ajuda i aprenentatge mutu.

Amb constants agressions al territori, com els pobles poden equilibrar l'actitud defensiva i l'ofensiva de la construcció?

La part defensiva s'ha d'entendre de moltes maneres. Per exemple, Cecosesola va deixar de vendre farina perquè van descobrir que estava molt subsidiada per l'Estat i la venda implicava cues de 8.000 persones. O cada zapatista té una arma però no l'usa. La defensa no és només plantar barricades; tendim a pensar que és només força física. La gran meravella de la guàrdia indígena del Cauca és que cada comunitat escull deu guàrdies indígenes durant uns anys, després els avaluen, i sense armes s'encarreguen de la defensa del territori. I quan els paramilitars o les FARC es troben un indígena, hi ha hagut morts. El trànsit cap a un món nou no és un camí de roses, hi ha i hi haurà morts i violència. Però quanta gent s'ha suïcidat a Catalunya des que va començar la crisi? Quanta gent va morir per falta d'atenció hospitalària? S'està patint molt i es patirà molt més. No es podia resistir a Hitler votant i consumint i ara no ho pots fer amb Rajoy, votant i consumint.

Des de l'experiència més local, s'ha de fer front als poders globals. Hi ha una certa impotència de la política davant el poder econòmic?

L'acadèmia mira els processos macros i, per molt que siguin radicals, estan en una trampa. Hem de partir també del que s'està fent. No hi ha alternativa a curt termini. Avui el sistema no es pot derrotar, se'l pot contenir en algun barri, en algun indret. La Mina Conga pot ser frenada per les rondes camperoles al Perú o la gentrificació en algun barri pot ser contin-

“ ”

Votar cada quatre anys i seguir consumint però amb idees *progres* no existeix. Hem de ser austeres, viure amb menys

Catalunya serà independent d'aquí trenta o cinquanta anys perquè es necessita una majoria més consistent

guda, però no hi ha condicions per derrotar el sistema, excepte que et converteixis en el mateix que el sistema, en una màquina de guerra. Des de la nostra òptica, això és un camí que ja s'ha provat i ha fracassat. I no sé si és bo derrotar el sistema d'aquesta manera perquè t'hauries de convertir en quelcom sistèmic. Cal tenir en compte que enfrontant-nos-hi des de la creació de coses noves, viurem pitjor. La idea de les esquerres sistèmiques que podem transitar cap a un món millor votant i consumint és totalment equivocada. Votar cada quatre anys i seguir consumint però amb idees *progres* no existeix. Hem de ser austeres, hem de viure amb menys.

Aquesta idea de viure millor també s'ha transmès relacionada amb la independència de Catalunya.

Si Catalunya s'independitzés, que m'agradaria molt, no és per viure millor en un curt termini. Durant un llarg temps viureu pitjor. I no em refereixo a passar gana, però hi haurà menys cotxes, menys llum, menys consum... Una cosa que et deien els joves a l'Escuelita zapatista era: "Vostès no són pobres, són pobres dignes". Aquí el que és important és la dignitat. I s'han de tenir clars els

tempos, viu un procés a llarg termini. Catalunya serà independent d'aquí trenta o cinquanta anys perquè es necessita una majoria més consistent que l'actual. Els sense terra tenen 5.000 assentaments amb 1.500 escoles al Brasil, amb pedagogia pròpia. A l'Argentina hi ha 400 fàbriques recuperades, 100 batxillerats populars amb dignitat, debat, avaluacions col·lectives. Arecia són 190 revistes en paper i digitals que tenen entre 5 i 7 milions de lectors. El nostre món existeix! La xarxa cooperativa Cecosola a Veneçuela és una meravella, abasteix la meitat de productes frescos a la ciutat de Barquisimeto d'un milió d'habitants, on tenen un hospital autoconstruït amb recursos propis i altres criteris. No volien un lloc de parets, sinó un d'obert, de quatre plantes, on els espais es dediquen a la dansateràpia, el taitxí, etc. Vaig ser a diverses assemblees on personal divers de l'hospital s'ajunta i el gestiona conjuntament. Hi ha rotació laboral.

En parles a *Dispersar el poder*. El poder en circular o en espiral, que diuen al Cauca, són formes que aspiren a repartir la riquesa repartint el poder. Quin paper juga la rotació?

Max Weber planteja que l'Estat és burocràcia civil i militar no electes. La rotació és una figura clau per evitar que es congeli una burocràcia, que és necessàriament opressiva. El que estan fent els pobles -zapatistes, nasa, maputxe, els sense terra- és assajar formes de no crear Estat, però sí poder. Per això parlo de poders no estatals. Hi ha coses que no es poden rotar, com la gent armada de l'EZLN; per això, els zapatistes han aconseguit que estigui subordinat a les comunitats. O la guàrdia indígena, que, en aquest cas, a banda de ser rotativa, està subordinada a la comunitat, als *cabildos*.

Avui, a Europa, el paper de les migracions, les fronteres, les refugiades i la guerra té una rellevància especial que expressa les contradiccions de la UE que s'ha construït. A Barcelona les migrants estan fent una tancada. Com es viu el fenomen de les migracions a l'Amèrica Llatina?

En alguns llocs hi ha debat perquè hi ha migració entre els països llatinoamericans. Ara s'està obrint un debat amb la massiva emigració de veneçolans cap a Colòmbia, l'Equador o el Brasil. Per descomptat, els estats tendeixen a entomar-ho com una qüestió de seguretat. El debat més profund és quan es visualitza la migració com una oportunitat. Les migracions enriqueixen les societats i els moviments. Llavors, en els moviments més transformadors hi ha solidaritat i suport, però encara hi ha poc debat sobre el que ens estan aportant. Pels de baix hi ha una possibilitat d'enriquiment polític, cultural. Marcos o Galeano va dir una vegada que el 2050, el 40% de la població del món seria migrant.

El capital ha generat una mobilitat, però els estats estan en un altre cicle jurídic: fronteres, passaports, deportacions. Hi ha una contradicció capital-estat? Hi ha una necessitat de refundar el concepte de ciutadania?

Hi ha una necessitat de refundar el concepte de ciutadania, però evitant la seva contradicció exclouent fonamental: la ciutadania defineix també la seva exclusió, els no ciutadans. Cal fer una definició que reculli l'enriquiment ètnic, cultural i social que aporta la diversitat. Un enriquiment potencial. Perquè sovint es dona una reacció defensiva: els migrants em lleven el que és meu.

Les dretes agiten les pors locals amb la qüestió de la migració. La batalla de la gent pobre contra la pobre. Per què funcionen aquestes idees?

El pobre bo és el pobre submís, que va a la cua de l'església perquè li donin menjar; però afortunadament tenim una migració bastant activa, amb capacitat d'associar-se i fer coses, d'organitzar-se, i això són aportacions positives a les societats receptores. Per descomptat, fa que tot sigui una mica més caòtic.

A l'Amèrica Llatina hi ha unes classes mitjanes-altes urbanes que tenen com a referent Miami, els centres comercials, que viuen en comunitats tancades però amb mobilitat internacional. I després existeixen unes grans perifèries urbanes, amb classes populars, així com el món rural, afro, camperoles o indígenes. Quines conseqüències polítiques tenen aquestes divisions?

Efectivament, hi ha una societat que mira als Estats Units i Europa, immersa en la societat de consum i el *shopping*, que viatja i puja als avions, i una altra societat que es proveeix als *tianguis*, al mercat popular, que practica l'intercanvi. Aquestes dues societats no dialoguen, no poden dialogar. I a Mèxic, una de les societats està en guerra contra l'altra. Hi ha fenòmens nous que cal comprendre, els feminicidis, per exemple, afecten fonamentalment do-

“ ”

Cal fer una definició que reculli l'enriquiment ètnic, cultural i social que aporta la diversitat i les migracions

El *narco* és dual: molt patriarcal, molt capitalista, però, d'altra banda, és també l'emergència d'allò plebeu

nes joves treballadores, de sectors populars, que volen emancipar-se, sortir, anar als balls. En aquest context, el *narco* és un fenomen dual: molt patriarcal, molt jeràrquic, molt capitalista, però, d'altra banda, és també l'emergència d'allò plebeu i l'acumulació de capital per la violència, que és, també, com tota l'acumulació capitalista actual. Més que l'Estat, el *narco* i els feminicidis són la forma de control a la zona del *no ser*. Franz Fanon parla del *no ser* per als habitants del tercer món, ja que el *narco* i els feminicidis són la forma de control. En aquest context, les esquerres i les acadèmies progressistes no poden entendre que els de baix siguin subjectes. El subjecte és l'Estat, el Partit, Lula, el representant, però no els de baix. I entendre que els de baix són subjecte és bregar amb la violència d'allò quotidià, però també amb la diversitat. El mèrit dels moviments populars indígenes, com els nasa a Colòmbia o els maputxes, és que organitzen els de més a baix.

Una classe està guanyant l'altra?

Una classe està exterminant l'altra, sense legitimitat, que és allò nou en el sistema capitalista d'avui: la dominació ha perdut la legitimitat. L'hegemonia és dominació amb legitimitat, però avui la legitimitat s'evapora a passes gegants, fins i tot a l'Estat espanyol i Europa, on es va votar Brexit, per exemple. Avui pots votar el que vulguis, però si no votes bé no val. Llavors, la democràcia és per a les classes mitjanes, que es poden identificar amb els seus representants. ●

contrast

És necessària la reintroducció

Recuperem els equilibris, reduïm els nostres impactes

Jaume Grau i López

Biòleg, membre de l'Àrea de Natura d'Ecologistes en Acció

La nostra és una espècie amb una enorme capacitat d'aclimatació a pràcticament tots els ecosistemes de la terra. El nostre èxit, tanmateix, ha representat el declivi de la majoria d'altres organismes vivents; és científicament indiscutible la sisena extinció massiva d'espècies que, a diferència de les cinc anteriors, és causada per una única espècie: la humana. Per aquest motiu, les Nacions Unides van crear el 1992 la Convenció per la Diversitat Biològica, al mateix temps que la del Canvi Climàtic, com a grans acords enfront de les crisis ambientals.

El llop (*Canis lupus*) és un mamífer de l'ordre dels carnívors. A Europa, ocupa la part superior de la cadena tròfica (un "superdepredador", com nosaltres), ja que fins a l'aparició de l'ésser humà no tenia cap depredador natural que en limités la població. El seu creixement es veu regulat per la disponibilitat d'aliments (com més aliment, més població, i com menys aliment, menys supervivència), així com per les malalties. És el que en biologia anomenem *equilibris dinàmics*. La seva dieta es basa en grans mamífers, conills, ratolins, carronya i, ocasionalment, en fauna domèstica.

Històricament, els humans hem vist el llop com un competidor i una amenaça directa. És per això que se l'ha perseguit, matat i criminalitzat. El llop ibèric (*Canis lupus signatus*) es trobava àmpliament distribuït al sud dels Pirineus a principis del segle XX. El creixement de la població humana i la persecució implacable van portar l'espècie molt a prop de l'extinció (el franquisme la considerava una *alimaña* a exterminar), si bé la regulació legal i la tasca de notables naturalistes -Félix Rodríguez de la Fuente, per exemple- va propiciar-ne la salvació. Actualment, però, només té presència significativa al nord-oest (Castella i Lleó, Portugal, Galícia...) i poblacions fràgils al País Basc i Andalusia, amb un total de 2.500 individus. A Catalunya, on l'espècie va ser aniquilada el segle XX, se n'han vist la darrera dècada alguns exemplars itinerants, i això ha obert el debat de nou.

Sovint s'ha volgut mostrar -i algú encara ho creu així- que ecologisme i món rural (agricultors, ramaders i caçadors) estem enfrontats radicalment. En realitat, la finalitat última que perseguim és la mateixa: un món rural viu i en equilibri amb l'entorn natural. Els cada cop més abundants pagesos i pageses ecològics demostren que aquesta dicotomia es pot salvar, beneficiant tant els humans com les espècies salvatges. També, des d'Ecologistes en Acció, fa temps que es treballa per visibilitzar la gran quantitat de ramaders que conviuen

amb la fauna silvestre en zones "lloberes", sense cap conflicte irresoluble.

I és que cal apostar fermament per la recuperació d'espècies clau en la regulació dels ecosistemes. El llop, com l'ós bru, és imprescindible equilibrar els herbívors. Sabem que als ecosistemes madurs les espècies competeixen, cooperen, s'expandeixen o es redueixen, però molt rarament hi ha distorsions dramàtiques. Si alguna cosa hem après sobre l'impacte dels humans en la natura, és la nostra immensa capacitat de destrossar aquests equilibris i provocar impactes, sovint irreversibles.

Resulta sorprenent el discurs de responsables de sindicats agraris que afirmen que cal caçar més perquè "hi ha massa conills i senglars que es mengen els conreus" o "no volem llops ni ossos perquè ataquen els ramats". Deuen haver reflexionat que, amb el que estan dient, planteegen una natura sense herbívors ni carnívors; és a dir, una natura sense fauna?

Definitivament, cal un altre enfocament, basat en la idea que són les espècies i entre aquestes i el seu entorn qui han demostrat la millor manera de relacionar-se.

Per tot plegat, Catalunya ha de dissenyar una estratègia integral per preparar-se per al restabliment del llop, sense que això suposi un perjudici per a la població de zones rurals. Cal preveure mesures preventives (pastors elèctrics, gossos mastins de protecció de ramats) i formar els professionals. I, quan hi hagi alguna pèrdua de bestiar, indemnitzar ràpidament les perjudicades.

El llop torna perquè tinguem uns boscos sans i una fauna equilibrada. I la nostra gent del camp ha de viure-ho amb naturalitat i sense por. Fins i tot, és possible millorar les rendes agràries amb un sector ecoturístic ordenat i respectuós, que tingui el llop com a nou atractiu per al visitant. És a les nostres mans aconseguir-ho. ●

ió del llop al Pirineu català?

La ramaderia de muntanya no pot assumir més contrarietats

Joan Guitart

Coordinador territorial de les Comarques de Muntanya d'Unió de Pagesos

Per a la ramaderia de muntanya, la presència d'espècies de fauna salvatge i l'augment de les seves poblacions durant els últims anys ha comportat un seguit de danys i de conseqüències nefastes que no es poden veure compensats amb indemnitzacions per cada animal que mata un voltor o un ós.

Tot i defensar la convivència, als ramaders no ens resulta gens fàcil seguir vivint d'aquesta feina. No podem assumir problemes afegits com els atacs d'aquesta fauna als nostres vedells o corders a les dificultats pròpies de les zones de muntanya. A més, quan parlem de danys, la societat i l'administració haurien de tenir en compte que no es tracta d'una simple queixa. Els danys que pateixen els ramats no es limiten només a les pèrdues d'algun animal. També hem de fer front a les pèrdues degudes a la reorganització de l'explotació, als costos addicionals per a mesures preventives i per al manteniment, i a la reposició de materials.

En els últims anys, s'han identificat tres llops joves i errants a les comarques de muntanya. Un a la zona de Núria, al Ripollès; una a la del Cadí-Carlit, a la Cerdanya, i un a la de l'Alt Urgell - Solsonès. Ara, el llop torna a ser una gran amenaça per a la ramaderia extensiva. Després de la seva absència al Pirineu, fa molts decennis, el sistema de rendibilitat de les explotacions de muntanya es van anar adaptant a noves realitats i això va comportar nous costums. Això vol dir que ara els ramaders no podem fer front a més problemes dels que ja tenim a la muntanya. Quan hi ha un ramat pasturant, ha d'estar tranquil per poder optimitzar l'aliment. No pot estar pressionat pel fet de tenir depredadors al voltant.

Després d'aquestes primeres aparicions del llop a algunes zones de Catalunya, la Unió de Pagesos ja va demanar a l'administració que no afavorís ni incentivés la seva presència. En una reunió sobre danys de fauna amb el Departament de Territori el 6 de març, el sindicat va tornar a posar sobre la taula la necessitat d'aplicar mesures de suport i vigilància per als ramaders.

Amb dades del Ministeri d'Agricultura, en moltes zones de l'Estat, els ramaders tenen problemes per compatibilitzar la presència del llop amb la ramaderia extensiva. Moltes explotacions han hagut de tancar. I també hi ha un problema de seguretat ciutadana. Segons el cens de llops del Ministeri del període 2012-2014, a l'Estat hi havia 297 llopades, i des del 2007 la població ha augmentat un 19%. A Astúries, el 2015, un total de 37 llopades van provocar 3.032 atacs al bestiar.

D'altra banda, el 15 de maig passat, el Parlament Europeu va acollir una conferència interparlamentària per debatre de quina manera es pot mantenir a Europa la ramaderia de muntanya amb la presència del llop, tenint en compte que en els últims anys n'han augmentat la població i els atacs. Els experts d'aquesta conferència van concloure que el llop és una de les espècies més difícils de gestionar i que les mesures aplicades a França han resultat ineficaces.

A més, la presència del llop comporta un altre problema de més abast: pot suposar la desertificació del territori. Això ja ha succeït en algunes zones de Castella i Lleó, on s'han fet estudis que corroboren que el problema no és només el llop, sinó el mal estat en què es troba el territori per falta de ramaders.

L'administració hauria de fer un esforç per recuperar-hi la població de persones i animals. Cal tenir en compte el paper important de la ramaderia i el fet que els ramaders cuiden i mantenen l'espai, netegen el sotabosc, desbrossen i dallen els camps que després serveixen de tallafocs o d'aliment per al bestiar. En la ponència de política agrària aprovada en el XII Congrés d'Unió de Pagesos el 2016, el sindicat reclamava la urgència per multiplicar esforços i augmentar recursos per preservar la tasca de la pagesia en aquestes zones.

La pagesia de muntanya encara estem en lluita contra els atacs continuats de l'ós, la qual cosa fa pensar que hi ha una dificultat enorme a l'hora de fer compatible aquesta espècie reintroduïda al Pirineu amb la ramaderia. Per al sindicat, una reintroducció s'ha de fer d'acord amb la capacitat del medi de mantenir aquests animals sense perjudicar els ramats, amb un estudi del territori, amb una articulació de mesures preventives per a tots els sectors i també preveient compensacions efectives pels danys que puguin causar.

Els ramaders de muntanya difícilment podrem seguir assumint més contrarietats si no es tenen en compte tots aquests factors i si no es valoren les conseqüències de la presència d'animals salvatges en zones on feia molts anys que no en veïem. ●

pàgina oberta

Mà d'obra becària

Ivette Montero, Noel Fortuny, Cristina Esteban, Àngel Rodrigo, Martí Duró i Joan M. Torra
Grup Promotor de Becàries de Col·laboració En Lluita UB

Sembla que algunes tenen més drets que d'altres, i, si ets becària, no es pot esperar tenir-ne gaires. Veient el fenomen mediàtic generat pel misteriós màster de Cifuentes o l'escàndol pels abusos laborals a una becària de col·laboració que ha acabat indemnitzada per la Universitat de Barcelona (UB), sembla que la societat pot començar a compartir la reflexió sobre les irregularitats, corrupteles i misèries que existeixen dins d'unes institucions amb un prestigi social tan ampli com les universitats.

Què passa dins les universitats? El cas de Cifuentes o el de la indemnització a una companya becària són, com d'altres, només la punta de l'iceberg d'un sistema universitari ple de problemes. Trobem serveis bàsics externalitzats i el seu personal subcontractat al millor postor, el PAS interí i d'obra i servei creix i va perdent drets, les professores associades tenen contractes temporals on amb prou feines cobren cinc-cents euros i les estudiants cada cop paguen matrícules més altes.

Neoliberalisme acadèmic. La universitat copia la forma de gestionar del sector privat sota el paraigua ideològic d'una suposada "excel·lència". Les retallades dels darrers anys han consolidat aquest model fins al punt que la situació d'emergència econòmica ja no serveix ni d'excusa. És la nostra normalitat.

En aquest context, un dels problemes que esdevé més greu i, ara, que semblava més desconegut a les universitats, són les condicions i inseguretats que pateixen les becàries. Millor dit, les falses becàries de col·laboració. A les biblioteques, els arxius, les secretaries, els

/ MARÍA FARRÉ

laboratoris, les oficines, els departaments, corregint exàmens o gestionant pàgines web oficials. A tot arreu. Probablement, avui dia la universitat pública no seria viable sense estudiants becàries que cobren un salari d'entre tres-cents i sis-cents euros a mitja jornada duent a terme feines estructurals.

Per concretar la magnitud del problema, només cal entrar a les convocatòries de les universitats. La Universitat de Barcelona va convocar aquesta primavera 266 places de becari de col·laboració per a feines com la de "gestió de recursos humans" o "serveis informàtics". Tot amb requisits com idiomes, currículum o experiència en l'ús d'aplicacions informàtiques. Un altre exemple greu són la coordinació de màsters, on es deleguen moltes de les seves funcions a una becària. Corregir exàmens, gravar congressos en vídeo, respondre correus, traduir textos i/o fer feines administratives com la matrícula de noves alumnes.

Tot això i moltes coses més fem les becàries de la

Universitat de Barcelona. Evidentment, ens usen per encobrir llocs de feina estructurals de la institució. La mà d'obra becària surt molt barata a la universitat, i moltes alumnes s'hi apunten per aconseguir una feina flexible i propera al lloc d'estudi. Però, a poc a poc, ens adonem que ens instrumentitzen per fer més precària la universitat.

Les becàries no tenim dret a vacances remunerades. Quan arriba l'estiu, mentre altres col·lectius reben una paga extra, les becàries de la UB no cobrem el mes d'agost (en el qual tanquen les facultats). Tampoc tenim dret a vaga o dret a representació ni negociació com altres col·lectius.

La universitat es torna cada cop més precària i un entorn on el finançament és cada cop més escàs, amb deutes de les administracions que no es paguen i finançament que es deriva a empreses, instituts i fundacions externes -algunes vinculades subsidiàriament a la UB. Les becàries no som leialment treballadores, si-

nó estudiants que "s'estan formant". Els reglaments que regulen la feina de les becàries insisteixen que en cap cas hi ha una relació laboral, tot i que les becàries cotitzem a la Seguretat Social per a la jubilació (però no per a l'atur, al qual tampoc tenim dret).

Encara que s'intenti disfressar de polítiques modernes, formatives o socials, les beques de col·laboració suposen, paradoxalment, un frau de llei encobert i un avenç en el desmantellament de l'estructura laboral de la universitat pública. Així doncs, és la mateixa institució la que es converteix en avantguarda del neoliberalisme i la "flexibilitat" laboral. Les becàries ens estem formant, sí; ens formem en com ser treballadores submises i sense drets laborals reconeguts.

De fet, l'exercici del dret de vaga no està reconegut i es veu reduït a si el cap o responsable concret és favorable o no a la vaga. No és estrany que moltes becàries hagin de recuperar les hores que han faltat per donar suport a

una vaga si el cap ho considera necessari. Som una categoria de pseudotraballadores que tenim moltes de les obligacions que tenen la majoria de treballadores, però pocs drets. Ens sentim treballadores de segona.

Les becàries hem d'aguantar tòpics i xan-tatges permanents, com si ens fessin un favor o tinguéssim un regal per ser becàries, i hem de suportar i defugir tòpics classistes com els del *ni-ni*. Però nosaltres estudiem i treballam alhora i formem part del que autors com Guy Standing anomenen "precariat": un col·lectiu heterogeni, vulnerable i invisible. Ens intenten formar en el conformisme i en el feudalisme laboral. També sabem que no hem estat a l'agenda del moviment estudiantil o dels sindicats tradicionals del món universitari.

Però, a poc a poc (i amb moltes dificultats), es comencen a destapar les misèries i injustícies de la "becarietat". Algunes ens comencem a organitzar i comencem a denunciar la nostra situació de vulnerabilitat davant unes institucions en plena crisi generacional i financera. És insostenible que el món universitari segueixi en aquesta deriva de devaluació dels drets laborals. Volem una universitat diferent, on les estudiants no hagin de pagar matrícules elevadíssimes i treballar sense drets reconeguts com el de vacances o el de vaga. I sabem que els drets es conquereixen amb esforços i organització.

Com qualsevol altre col·lectiu, si les becàries ens aturem, la universitat s'atura. Ara que es comença a posar el focus sobre la corrupció universitària, és el moment de trobar aliances en la nostra lluita per dignificar una universitat per a totes. ●

“
La universitat copia la forma de gestionar del sector privat sota el paraigua ideològic d'una suposada "excel·lència"”

Les dones que estimaven les muntanyes

Un ramat d'ovelles a les muntanyes del Pallars Sobirà

/ PEPE CAMPS

Tres projectes integrats exclusivament per dones treballen per dinamitzar les valls pirinenques del Pallars Sobirà a partir d'activitats com la recuperació de l'ofici de pastor i l'aprofitament de la llana

David Bou | @dvdbou

El campanar de l'església de Llessui ja ha repicat les sis de la tarda i Antonio Peiró espera neguitós a la plaça d'aquest poble de la vall d'Assua, a 1.400 metres d'altitud i amb una seixantena d'habitants. No ens dona temps ni a saludar-lo que ja arrenca el tot terreny per enfilarse muntanya amunt fins a un dels indrets on es guarden les ovelles, ara que aquest llarg hivern sembla que toca la seva fi. Peiró, que es va jubilar després de tota una vida pasturant el ramat que havia heretat del seu pare, afirma amb sinceritat: "Em vaig ficar la motxilla a les espatlles i m'hi he estat 40 anys, però puc dir que encara no ho sé tot, cada dia aprens alguna cosa". Actualment, a banda de la passió per l'ofici i el vincle emocional que l'uneix a la seva terra, té un motiu més per continuar empaitant els bells de les xisquetes, raça autòctona de la comarca que va arribar a estar en perill d'extinció.

Uns quilòmetres més amunt trobem Maria Jiménez, a mig camí d'unes pistes d'esquí abandonades que no van portar al poble el manà promès per l'empresariat i la classe política. Amb un crít

i l'ajuda dels gossos, aquesta jove de 29 anys originària de Molins de Rei (Baix Llobregat) guia gairebé 400 xais cap al tancat on passaran la nit fins l'endemà, quan tornarà a buscar-les per segar de nou els verds prats pirinencs. "Jo volia irracionalment provar què era ser pastora", ens explica amb timidesa abans de confessar que l'amor per la natura és un llegat del seu avi, amb qui recollia fruita als camps de cultiu del delta. Farà dos anys que Jiménez treballa sis dies per setmana com a assalariada d'una altra pastora, plogui, nevi o faci sol: "Si algú no pot aguantar un dia amb els peus mullats, que no faci de pastor", ens diu somrient, sabent que compta amb la complicitat del millor mestre de la zona.

Plovisqueja i Peiró ensenya Jiménez a donar la medicació a una ovella malalta, mentre la nit cau sobre les carenes encara nevades i ens indica l'hora de buscar escalf. El bar del poble ens acull amb hospitalitat per ajudar-nos a descobrir el vincle entre dues persones de generacions allunyades però sentiments connectats. La nostra mentalitat urbanita intenta processar tones de coneixement adquirit »

» al compàs de les estacions de l'any. Peiró prova de tranquil·litzar-nos: “No pateixis, els polítics també estan allà baix asseguts en una cadira i prenent decisions sobre nosaltres però tampoc saben què passa aquí dalt”. Jiménez s'esmerça a conscienciar-nos: “Si mengem carn, que sigui ben cuidada. Pensa que les ovelles són mares a les quals els traiem els fills i ens els cruspim; almenys tinguem respecte màxim per les seves vides”.

Jiménez va entrar el curs 2015-2016 a l'Escola de Pastors de Catalunya, una associació sense ànim de lucre que des de fa una dècada forma persones que volen dedicar-se a la ramaderia. Després de fer el període de formació teòrica, va prendre el primer contacte amb petites explotacions ramaderes durant els quatre mesos de pràctiques, dos al municipi d'Esterrri d'Àneu i dos més a Isil. Per ella, com per tantes altres, “l'escola va ser una porta d'entrada a l'ofici”. A Peiró li costa desprendre's del seu escepticisme, tot i reconèixer que l'Escola ha servit, principalment i a parer seu, per fer ressò d'aquesta activitat del sector primari, tantes vegades menystinguda i invisible a ulls de les consumidores. “A l'entrevista vaig dir que ho provaria igualment, m'agafessin o no”, rebla Jiménez, que a cada paraula arrenca una mirada d'orgull de part del seu padrí, el mateix que s'amaga per desfer-se en elogis cap a una jove que l'ha fet recuperar l'esperança en el futur de les pastures que el van veure créixer.

Rescatar el cabdell perdut

Al fons de la vall, en un dels marges del riu Noguera Pallaresa, se situa el municipi de Sort, capital del Pallars Sobirà que compta amb poc més de 2.000 habitants. Allà ens espera Vanessa Freixa, responsable de l'Escola de Pastors fins als inicis de 2017, quan va deixar aquesta responsabilitat per dedicar-se a la il·lustració, una de les seves passions.

L'any 2003, ella i altres persones de la comarca que havien marxat a viure a Barcelona i rodalia van decidir engegar un pla de participació pioner. Volien consensuar entre els diferents actors i habitants d'aquestes contrades del Pirineu com tirar endavant el seu propi desenvolupament. Freixa, natural de Rialp, vivia amb preocupació l'avenç de l'especulació immobiliària i estava convençuda que hi havia altres maneres de dinamitzar el territori més enllà de la construcció i el turisme.

A partir d'aquests debats i de la generació de diferents propostes, van crear una associació anomenada Rurbans, que pretenia utilitzar tot el potencial recollit durant aquest procés per donar valor als recursos locals i generar propostes transformadores. “A les zones rurals es perd potencial perquè la gent té un sentiment d'inferioritat”, ens explica Freixa, que va decidir tornar a viure al Pallars.

Corria l'any 2006 i van engrescar-se

a obrir un nou front. “Un dia vaig anar al Museu del Pastor de Llessui i en una xerrada ens van explicar el valor enorme que tenia la llana abans de l'entrada de les fibres de síntesi química i els acrílics”, continua Freixa, “en aquell moment era més aviat un residu difícil de destruir pels pastors que no pas un benefici”.

Amb aquesta constatació va bastar perquè es llancesin a crear una associació que compra la llana per un preu just a qui la produeix, la transforma i ven directament el producte resultant: “Volien revaloritzar la llana i de retruc l'ofici de pastor”. Van triar el nom d'Obrador Xisqueta en homenatge a les ovelles que generen aquest recurs natural i es van posar mans a l'obra. “En aquell moment no hi havia artesanes i vam organitzar formacions per trobar gent que aprenguessin a treballar la llana i no perdre les tècniques tradicionals”, recorda Mariona Llobet, actual gestora de l'associació on treballa juntament amb tres companyes més.

Avui tenen vint amb dotze pastors d'ambdós Pallars, dels quals obtenen la llana, i compten amb cinc artesanes amb diferents nivells d'implicació a l'hora de fer tallers i crear peces de roba pròpies que venen en una botiga en línia. Llobet reconeix que Xisqueta no ha pogut sustentar les artesanes que van començar, “el món tèxtil està molt globalitzat i és dur, resulta difícil que generis prou economia per sostenir-ho i els ingressos venen més pels tallers que per la venda d'artesanía”.

La major part de la llana que compren va destinada a matalasseria i una petita proporció serveix per fer feltre i filar les peces de la seva col·lecció. La llana seleccionada la porten a Palència o a Lleó, perquè Catalunya ja no disposa d'indústria de transformació d'aquesta matèria primera. Tots aquests elements encareixen el preu final del producte i els aporten un marge de benefici petit: “És complex posar-les al mercat amb la poca conscienciació i sensibilització que en general tenim com a consumidores”, es lamenta Llobet abans d'explicar-nos que ara produeixen una part dels seus jerseys en una indústria de Sabadell, obtenint així un producte més senzill

i rendible. Aquesta tasca la complementen amb una oferta formativa de tallers, cursos i vivències per a tots els públics relacionada amb el món de la llana i la ramaderia.

Projecte privat amb vocació pública

Tant l'Obrador Xisqueta com l'Escola de Pastors de Catalunya donen continuïtat a dues de les cinc

línies de treball supervivents del Projecte Grípià, impulsat als inicis de Rurbans. L'Escola va néixer l'any 2009, arran que els pastors de la zona coincidissin durant unes jornades en què la seva principal preocupació era el relleu generacional.

La filosofia amb què treballen és afavorir la petita pagesia transformant-la cap a l'agroecologia; fomentant la reducció de les explotacions, la sobirania alimentària, el comerç de proximitat i que gent jove

Maria Jiménez,
pastora de Llessui
/ IVET EROLES

es pugui dedicar dignament a una feina estigmatitzada per la plena dedicació que se li pressuposa. Laia Batalla és una de les dues treballadores d'aquesta associació sense ànim de lucre que no genera activitat econòmica i, per tant, depèn de les subvencions públiques. “Hem de concurrar ajudes cada any, amb la inestabilitat que això suposa”, apunta, que afegeix: “Ens bull la sang quan ens donen premis però no hi ha diners per a nosaltres enlloc”.

La formació que ofereixen consisteix en dos mesos de teoria i quatre de pràctiques. El primer mes de teoria el fan de manera intensiva amb tot l'alumnat reunit en un alberg, on reben càpsules informatives de la mà de gent experta en temes com cultius extensius, accés a la terra, conducció de gossos pels ramats, sanitat, etc. El segon mes de teoria es fa en quatre setmanes separades entre els mesos de maig i setembre, que es combinen amb els mesos de pràctiques. Les dediquen a temes cabdals com l'alimentació dels animals, la seva conducció i benestar, la transformació del producte i la gestió i el pla d'empresa.

Batalla ens explica que tenen convenis de pràctiques amb diferents finques agràries -algunes d'exalumnes- que acullen les aprenents en règim d'intercanvi: l'alumnat dona esforç i treball i a canvi rep allotjament, manutenció i formació. Sempre han ofert vint places per promo-

ció: “Tenim més sol·licituds que places, però no les ampliem perquè no podríem atendre'ls prou bé i no hi hauria prou finques amb les quals compartim model per fer les pràctiques”, aclareix.

És per això que fan el procés de selecció que Jiménez -pastora a Llessui- va superar l'any 2015. El perfil d'alumnat que tenen és de joves

de 30 anys de mitjana; amb estudis de grau mitjà, superior o universitari; provinents de la província o l'àrea metropolitana de Barcelona i sense formació en la matèria. Segons Batalla: “Des de dentistes fins a arquitectes, però tothom amb un vincle amb el camp, normalment familiar, que els porta fins aquí”. Un 66% de les més de 170 persones que s'han format a l'Escola durant la darrera dècada treballen actualment dins

El perfil d'alumnat és de joves de 30 anys; amb estudis de grau mitjà, superior o universitari; provinents de Barcelona

del sector primari, pel seu compte o per a tercers.

Vanessa Freixa assegura que els projectes estan vius perquè “hem fet uns esforços molt grans a nivell personal i hem sacrificat molt de temps”, però es lamenta que la precarietat hagi fet que alguns projectes morissin per manca de finançament. “Estem lluny dels centres de poder i no es valoren petites propostes vertebradores que fan que la gent es quedi en un lloc. A les conselleries de Barcelona es parla del territori i existeix una frontera, perquè és el seu lloc de vacances i el que no passi al seu entorn no existeix”. Tanmateix, res fa pensar que aquestes dones es plantegin rendir i abandonar la seva simbiosi amb les valls que les rodegen. ●

Trencant sostres de vidre per transformar el territori

Fira de Productes del Parc Natural de l'Alt Pirineu i l'ovella aranesa, impulsada per Montanyanes / GENCAT

La tercera pota de l'activitat que desenvolupa aquest grup de dones i la primera a néixer l'any 2006 va ser el projecte Montanyanes, una societat limitada laboral que treballa desenvolupant estratègies creatives per a la dinamització local en clau rural. Actualment, cinc assalariades formen l'equip de treball, que, tot i tenir com a principal àrea d'influència el Pallars Sobirà, ha fet el salt a altres comarques com l'Alt Urgell, la Vall d'Aran, el Pallars Jussà i fins i tot la Ribera d'Ebre. Principalment, se centren a donar suport a ajuntaments i consells comarcals que per les seves dimensions no disposen de personal específic a cada departament per desenvolupar projectes detallats. Sandra Lobón i Sílvia Rodríguez, treballadores de Montanyanes, ens expliquen que “normalment hi ha dos canals: es fa convocatòria oberta per a un determinat projecte i, si ens interessa, hi optem, o hi ha feines menors amb pressupostos petits que es poden adjudicar amb contractació directa”. De fet, són elles mateixes les que moltes vegades ideen els seus propis plans de treball i posteriorment es llancen a la cerca de finançament per a fer-los realitat.

Des de la seva fundació, han tirat endavant tot tipus de tasques relacionades, entre d'altres, amb el consum i la promoció de producte local, la recuperació de la memòria històrica, la participació ciutadana,

plans d'igualtat i de desenvolupament local sostenible o fires com la del ferro pirinenc, la de l'ovella xisqueta i la dels productes del Parc Natural de l'Alt Pirineu i l'ovella aranesa.

Rodríguez, que s'ha incorporat recentment a l'oficina que comparteixen els tres projectes a Rialp, destaca el vincle amb les seves companyes de Montanyanes, però també de la Xisqueta i l'Escola de Pastors: “Tot i que cadascuna porta els seus projectes, treballem juntes i ens entenem en tot moment com a aliades”. Han hagut de fer pinya, ja que en un àmbit laboral copat per grans assessories i consultories normalment ubicades en grans ciutats, a banda de trencar aquest patró i fer un vincle personal amb el territori, han topat amb sostres de vidre i limitacions en clau de gènere. “És un sector masculinitzat de camisa i corbata. El fet de ser noies joves amb una estètica normal fa que posin en dubte la teva capacitat i professionalitat”, assegura Lobón. Tenen clar quin és el seu principal valor, per això res ni ningú les atura. “Vivim en un entorn rural, tenim aquest marc mental i ens estimem el territori, per això fem els projectes amb molta cura, tot i que toquem línies que poden ser tan perilloses com el foment del turisme. Ho fem tot des de l'empatia i el respecte, perquè al final qui hi ha darrere és la gent que habita les muntanyes”, conclouen.

#GOTrentilitzable
X UN MÓN + SOSTENIBLE

Solucions ecològiques per a esdeveniments

Informació
93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l
personalitza'l!

Lloga'l
Col·lecció genèric de 30 i 50 cl.

Renta'l
Servei ràpid i eficaç

Gestió integral
x grans esdeveniments!!

El camí marcat per Macarena

Al sud de Xile, es reobre el cas per l'assassinat d'una activista mediambiental mentre s'enfrontava a una multinacional que volia instal·lar una hidroelèctrica

Nina Guiu Freixes | @NinaGuiu
Panguipulli

Una marxa recorre els carrers del poble de Panguipulli, al sud de Xile. Territori en lluita, aquí la força de la comunitat ha aconseguit aturar més d'un megaprojecte. Territori, també, on maputxes i xilenes mantenen una bona convivència i on les dones tenen una presència predominant.

Per a l'ocasió, van vestides amb ponxos tradicionals (makün i ükulla), cintes lligades a cap (trarilongko) i alcen els seus bastons arquejats (wiño) mentre criden "marrichiweu" (cent vegades vencerem). Són símbols guerrers ancestrals, un senyal d'identitat, de pertinença, de suport mutu i d'unitat. Les acompanyen membres d'organitzacions feministes, de defensa de la terra i de l'aigua vingudes de tot el país i fins i tot de l'estranger.

Tanmateix, qui encapçala la marxa és un home, Ruben Collío, acompanyat dels seus quatre fills. És el 19 de gener de 2018 i, quan la marxa arriba davant la seu de la fiscalia de Panguipulli, les diverses veus que criden, s'emocionen. "Avui clamarem que a Macarena la van assassinar per ser dona i defensar la seva terra. Demano a la gent maputxe que es tregui les sabates: avui caminarem descalces, així la terra sentirà el nostre dolor i la nostra ràbia". Reclamen la justícia que esperaven des de feia més d'un any i mig. Justícia per a Macarena Valdés.

Oposició a la central

El setembre de 2012, la multinacional RP Global, a través de Sociedad Austral de Electricidad Sociedad Anónima (SAESA) va començar els tràmits per a la instal·lació d'una central hidroelèctrica a Tranguil, a la comuna de Panguipulli. Macarena Valdés, activista mediambiental, i el seu company, Rubén Collío, enginyer ambiental i conseller (werkén) electe de la comunitat, es van convertir en la principal oposició al projecte. Durant els anys següents van ser habituals les accions i mobilitzacions en contra.

Durant els mesos de juliol i agost de 2016 es va arribar al punt àlgid de confrontació amb RP Global. Collío va elaborar un informe en què acusava l'empresa d'instal·lar la central sense tenir un estudi previ d'impacte mediambiental. Es van tallar carreteres per paraitzar-ne la construcció. RP Global volia col·locar torres d'alta tensió en diferents zones, entre elles el terreny on tenien la casa la família Valdés Collío.

Les accions de protesta van provocar la intervenció de Governació. En les converses posteriors es va acordar investigar les denúncies d'irregularitats en la construcció del projecte i es van establir reunions entre representants de l'Estat i de les comunitats. En conseqüència, es van aturar els talls de carreteres.

El 21 d'agost del mateix any, Mónica Pailamilla, propietària del terreny on vivia la família Valdés Collío, va ser amenaçada per dos treballadors d'RP Global. Li van comunicar que, si no feia fora del seu terreny la família, "algú els faria mal". L'endemà, Macarena Valdés va ser assassinada a la seva llar. El petit dels germans, de només un any, era a casa amb ella. Valdés en tenia 32 i en feia tres que vivia a la comunitat Newen-Tranguil amb Collío, fugint de la contaminació de Santiago.

Només un dia després del feminicidi, van arribar empleats de SAESA, escortats per la policia, a canviar el cablejat elèctric de fora de la casa per a instal·lar-hi els cables d'alta tensió. "Arribaren a casa les forces espe-

Macarena Valdés i el seu company, Rubén Collío, es van convertir en la principal oposició al projecte hidroelèctric

L'empresa volia posar torres d'alta tensió en diferents zones, entre elles el terreny on tenien la casa la família Valdés Collío

/ NINA GUIU

cials: uns 60 operatius en vuit vehicles i amb un carro llança-gasos. Duien metralladores i es passaven les bombes lacrimògenes davant nostre, fent ostentació del seu armament per intimidar-nos. Tot aquest dispositiu per controlar-nos als meus quatre fills i a mi. Arribaren amics per acompanyar-nos més tard”, explica Collío. Hi va haver forts enfrontaments amb les forces policials. Aquella mateixa nit, se celebraren els actes del funeral de Valdés.

La central va tirar endavant. Les conseqüències socials del projecte no van trigar a fer-se evidents. Es va construir la sala de màquines dins la comunitat, per sobre d'un cementiri maputxe. Es va oferir feina, que algunes persones acceptaren, per desarticular part de la gent que s'estava organitzant. “El que sembla un element per augmentar la riquesa ha derivat en molts casos en un empobriment general, ja que el consum d'alcohol ha augmentat. Fins i tot s'ha introduït a les comunitats la cocaïna i la pasta base”, assegura Collío.

També va comportar greus problemes mediambientals, tal com la comunitat havia advertit: desforestació, contaminació de les aigües i sequera. Com afirma l'activista: “Estem en zones riques en minerals. Aquestes instal·lacions són estratègiques perquè en un futur una minera s'hi pugui instal·lar sense patir problemes elèctrics. Estan preparant el camí. Ja està passant en altres punts del territori. No volem ser el pati del darrere d'un país on arriba tota la porqueria, on s'instal·len deixalleries, plantes generadores d'energia que no alimenten els nostres serveis, sinó el de les grans empreses”.

Estat i empreses, de la mà

El rol que van jugar les institucions públiques en relació amb el cas ha estat molt qüestionat. Dos mesos després de la mort de Macarena Valdés, la fiscalia de Panguipulli va fer públic l'informe de l'autòpsia firmat pel metge Enrique Rocco. En aquest, s'hi afirma que la causa de la mort era “asfíxia per penjament” i descartava la participació de terceres persones. L'única prova del presumpte suïcidi era el dubtós informe. Van declarar que el cas estava pràcticament resolt.

Des d'aquell moment fins ara, la comunitat ha lluitat per posar fi a la impunitat: tant de les estructures estatals, que van amagar la veritat dels fets a través de muntatges, com de les empreses privades, que van usar

mètodes propis de sicaris o paramilitars. Mètodes emprats per imposar determinats objectius que s'oposen a les normes de convivència de qualsevol comunitat. “Seria terrible que un empresari pogués pagar per la vida d'una persona”, lamenta Collío.

Finalment, la persistència de la família i la comunitat va provocar la reobertura de la investigació, gràcies a una revisió de la primera autòpsia feta per part d'un pèrit qualificat, a principis d'aquest any. S'hi van constatar les irregularitats de l'anterior informe i es va sol·licitar una exhumació i una segona autòpsia. “A través de l'estudi histològic es demostra que no hi ha signes que el cos se suspengués penjat en vida”, declarava a Radio U de Chile el metge forense Luís Ravanal. És a dir, Valdés ja estava morta quan la van penjar, i això implica oficialment la participació de terceres persones.

Després que es donessin a conèixer públicament les irregularitats en les perícies realitzades per la fiscalia de Panguipulli, Ruben Collío va sol·licitar una entrevista amb Jorge Abott, el fiscal nacional. Es reuniren a Santiago el 9 de febrer, quan la màxima autoritat de la fiscalia va acordar tornar a obrir la investigació del feminicidi, actualment en marxa.

Setge a les activistes

Durant la manifestació del 19 de gener, hi havia ràbia entre les assistents. El cas de Valdés no és aïllat, sinó que s'emmarca en un context repressiu per part de l'Estat xilè vers les comunitats. “Ens estan matant per ser maputxes, per alçar la veu, per defensar la nostra vida, la nostra terra i les nostres aigües. Qui s'hi atreueix és assassinat, encausat i empresonat”, assegura Ruben Collío.

Enumerava diversos casos com el de la *machi* -una figura mèdica, religiosa i consellera- Francisca Linconao: “Va haver de fer una vaga de fam perquè li permetessin tornar al seu altar sagrat (rewe). Igual que altres companys i companyes, que estan sent processades sota la llei antiterrorista sense una sola prova per a mantenir-les empresonades. Hi ha una persecució sistemàtica del nostre poble, on es falsifiquen proves per incriminar-nos: hi ha muntatges cada dia”.

Com assenyalava Humberto Manquel, portaveu de la comunitat maputxe: “Els i les que vam ser torturades, mortes i desaparegudes durant la dictadura podem dir que aquests mateixos actes succeeixen avui a Wallmapu

(territori maputxe). Utilitzen les mateixes tècniques que l'any 1973”.

De la mateixa manera que altres víctimes del masclisme i del racisme estatal -com ara l'hondurenya Berta Cáceres i la brasilera Marielle Franco-, les dones combatents, les guerreres (weichafe) de Wallmapu també estan al punt de mira. Collío denuncia: “Abans i després de l'assassinat de Macarena, s'han produït amenaces cap a les dones. No pot ser que, perquè les companyes decideixin manifestar-se, estigui en risc la seva vida. Algunes reben trucades telefòniques a les 3 de la matinada. Els diuen que si no deixen la resistència, els passarà el mateix que a la dona de Collío. Per això alcem la veu amb tanta força. Per dir que no permetrem que es repeteixi. Macarena va morir lluitant i va marcar el camí que hem de seguir”.

L'empresa va comunicar que, si no es feia fora la família, “algú els faria mal”; l'endemà, Macarena Valdés fou assassinada

El cas de Valdés no és aïllat, sinó que s'emmarca en un context repressiu per part de l'Estat xilè vers les comunitats

L'heroïcitat quotidiana a Castel Volturno

És una de les zones més degradades d'Itàlia, a uns 200 quilòmetres de Roma. Però malgrat la criminalitat i la violència, hi ha qui hi crea xarxes d'economia solidària dins de la legalitat

Sara Manisera | @SaraManisera
Castel Volturno

En aquestes latituds no hi manquen els contrastos. Sessa Aurunca, Mondragone, Pescopagano, Castel Volturno... Territori de la Camorra, d'il·legalitat, d'arrogància, d'estralls urbans. I de degradació, humana i social. A tocar de Nàpols i a només 200 quilòmetres de Roma per la via Domiziana, que havia de facilitar les connexions amb el port de Potuoli, avui Pozzuoli.

El carrer dedicat a l'emperador Domicià és, avui, una successió de sales de màquines escurabutxaques, de plafons brillants i llums vermelles, de publicitat abusiva, d'edificis decadents i de supermercats i centres comercials superflus. Desenes d'homes i dones, de tots els colors i nacionalitats, s'amaguen en el que queda dels edificis abandonats, abans opulents i vistosos, per a consumir les dosis diàries d'heroïna o crac. A l'exterior dels sòrdids hotels de la Domiziana, hi ha cartells que anuncien "habitacions a 20" euros per a aquells qui vulguin aprofitar els serveis sexuals que ofereixen dones de l'Est i de Nigèria.

Castel Volturno és una cruïlla de contrastos que semblen conviure en pau. Oficialment hi resideixen 25.000 persones, a les quals s'afegeixen 15.000 més d'estrangeres que no consten als registres. Hi ha censats 75 grups ètnics i nacionalitats.

Un territori fluid i obert. Primer envers les víctimes del terratrèmol d'Irpinia, el 1980, que l'Estat va distribuir entre les cases d'estiueig de la burgesia castellana i napolitana. Després, envers les primeres treballadores estrangeres, pioneres de l'agricultura estacional i la collita de tomàquet, els anys vuitanta i noranta. En aquest teatre de l'absurd, hi ha qui resisteix, impulsa iniciatives fora de la Camorra i es compromet amb la vida. Una altra cara de la Domiziana, amagada i poc explicada.

Anticossos al racisme

"Aquí hi ha els ingredients per a una guerra civil diària, però en la nostra llibertat hem desenvolupat els anticossos", diu, somrient, Daniele Manzo, psicòleg i propietari del bar -sense escurabutxaques- Crazy Horse. És un matí de diumenge i el local està ple de gent. Manzo va endavant i endarrere entre la caixa i la taula per explicar la seva història i la de la zona. "Castel Volturno mereixeria que departaments de sociologia de tot el món vinguessin a estudiar-nos. No es tracta d'un territori racista, si tens en consideració que acull 20.000 estrangeres des de fa 25 anys; però hi ha el problema de la imatge del territori: la idea nacional que Castel Volturno és una marca negativa", diu.

Per a transformar la marca negativa en positiva, hi ha qui, com Manzo, ha dit "no". Després d'haver rebutjat la imposició de la marca de cafè a vendre, es va trobar la persiana metrallada. El 2008 va denunciar els extorsionadors i els van condemnar. El 2010, amb altres comerciants, va fundar la primera associació *antiracket* (contra l'extorsió mafiosa) a Castel Volturno, anomenada

Domenico Noviello, en homenatge al propietari d'una autoescola a Baia Verde assassinat el 2008 per haver propiciat l'arrest dels emissaris del clan Casalesi, que li exigien un pagament. "No obstant això, si us plau, no em facis semblar un heroi", demana, "són gestos i accions que haurien de ser normals".

Quimera de turisme fallida

El bar de Manzo s'ha convertit en un punt de trobada i intercanvi per a associacions locals, joves i persones voluntàries als campaments d'estiu de Libera -una organització que lluita contra la màfia i la corrupció-, i un punt de venda de productes ètics i de qualitat de la zona. Per exemple, el vi Vite Matta, produït per la cooperativa social Eureka entre Casal di Principe i Santa Maria La Fossa, en terrenys confiscats a la màfia i on treballen persones desfavorides. O els dolços de Nino Cannavale, que pretenen conservar l'antiga tradició pastissera de Casal di Principe. "Per fer front a tot això -diu indicant l'escenari apocalíptic de Villaggio Coppola i el parc Saraceno- tenim una capacitat de resiliència creativa".

I és que es necessita creativitat per resistir en un territori empobrit i ple de cicatrius. A mitjans dels anys seixanta, els germans Cristoforo i Vincenzo Coppola van crear a Castel Volturno un poble d'estil *hollywoodenc*, Villaggio Coppola: 12.000 apartaments, escoles, hotels, piscines, discoteques, restaurants i vuit torres per a l'exèrcit estatunidenc, construïts en terrenys de propietat estatal sense permisos. Un somni que va durar deu anys. Avui, es troba deteriorat i abandonat, amb vistes a un meravellós litoral des d'on es poden veure les illes Ponza i Ischia.

La quimera del turisme fallit també es nota al voltant de la Domiziana. Una xarxa de carreteres va substituir les antigues vinyes de Primitivo per donar cabuda a les cases d'estiueig, ara també en runes. Una d'elles, propietat de la camorrista Assunta Maresca, va ser confiscada i cedida a l'associació Jerry Essan Maslo, anomenada així en referència a un refugiat sud-africà mort a Vila Literno el 1989 per un grup de delinqüents joves del poble que llavors organitzaven expedicions de càstig contra les migrants que recol·lectaven tomàquets.

Actualment, en aquesta casa anomenada Casa di Alice, quatre dones treballen en un projecte de sastreria social que cerca oferir ingressos a noies vulnerables i que va inventar l'etiqueta *Fet a Castel Volturno*. Bose Atta, originària de Ghana, és una d'elles. "L'associació Jerry Maslo m'ha ajudat. Gràcies a ella, vaig començar a cosir de nou", diu, asseguda al costat d'una antiga màquina de cosir Singer. Va arribar a Itàlia el 2003 des de Nigèria, on era costurera. Carrega amb un passat difícil i l'assassinat d'un fill el 2007, precisament a Castel Volturno. Atta no vol parlar d'aquest tema. "Aquí he trobat la pau; fora, el món és lleig. Tinc sort, perquè he aconseguit una feina honesta, però Castel Volturno no ha canviat gaire des

Oficialment hi resideixen 25.000 persones, a les quals s'afegeixen 15.000 més d'estrangeres que no consten als registres

En aquest teatre de l'absurd, hi ha qui resisteix, impulsa iniciatives fora de la Camorra i es compromet amb la vida

Bose Atta ha refet la seva vida amb l'associació Jerry Essan Maslo / FEDERICA MAMELI

de 2003 -diu, sospirant. Si no es vol fer de prostituta o dedicar-se a la venda de drogues, què més pot fer un negre a Itàlia?", es pregunta tranquil·la.

Les amargues paraules d'Atta xoquen amb els colors de les teles africanes, amb els somriures de les dones de la Casa di Alice i amb aquest oasi de desenvolupament i d'economia solidària i legal. Als laterals de la Domiziana, els contrastos s'alternen sense parar. La carretera que es desvia de la via romana cap a l'est travessa terrenys pantanosos, limitats pel riu Garigliano i el parc natural de Roccamonfina. Un paisatge de bellesa meravellosa, desfigurat brutalment per la central elèctrica de Sessa Aurunca, que ara es troba en fase de desmantellament. No gaire lluny, a l'extrem nord de Campània, on el Garigliano actua com a frontera natural amb el Lazio, hi ha un refugi de resistència i redempció social, la cooperativa social Més enllà dels somnis: disset hectàrees de terra confiscades el 1994 a Antonio Moccia, cap del clan homònim d'Afragola. Quan Simmaco Perillo i els socis de la cooperativa van decidir presentar el projecte per demanar a l'administració local la cessió de la finca, aquesta estava devastada. "Quan vaig arribar a aquest lloc completament abandonat, vaig veure el seu potencial. Volíem fer una finca agrícola per a la reinserció laboral de persones desfavorides. I aquesta era una oportunitat", recorda Perillo, un home amable i visionari.

Des d'aleshores, malgrat les amenaces i els incendis intimidatoris, la cooperativa ha estat capaç de crear una economia social i sostenible que dona feina a 32 treba-

lladores locals i a persones que es troben en situacions complicades: amb problemes de salut mental, exadictes o que han estat ingressades en hospitals psiquiàtrics judicials. Produïxen pasta, lleties, verdures, salsa de tomàquet i melmelades que es venen a tot Itàlia. El juny de 2017, van inaugurar un Rural Social Hub, una granja-escola i d'agricultura social. "Aquí intentem crear una comunitat basada en l'equitat i la justícia social i una empresa responsable tant ecològicament com social", explica Perillo.

La cooperativa social també forma part d'un consorci, anomenat amb ironia Nova Cooperació Organitzada (NCO), que incorpora l'acrònim de la Nova Camorra Organitzada dels anys setanta. Està format per les empreses socials que gestionen les terres confiscades a organitzacions de la màfia i les empreses que han denunciat l'extorsió. Una xarxa d'empreses que generen ingressos i feina sense explotació. Entre elles, hi ha Cleprin, una fàbrica de detergent destruïda per un incendi provocat el 2015. La raó és que el 2007 els propietaris Antonio Picascia i Franco Beneduce havien denunciat els extorsionadors, que després van ser condemnats. El passat més de març va reprendre el funcionament, i segueix produint sabons i productes de neteja, utilitzats per totes les altres empreses i exportats a l'estranger. "Aquí ha guanyat el treball i ha perdut la Camorra", diu des de la seva nova fàbrica Franco Beneduce, orgullós de no haver mai fet fora cap dels seus 35 treballadors. "El territori és nostre i el reprenem". ●

No gaire lluny, a l'extrem nord de Campània, hi ha un refugi de resistència, la cooperativa Més enllà dels somnis

Malgrat les amenaces i els incendis, ha creat una economia social i sostenible que dona feina a 32 treballadores

Karl Marx
El capital
en català

Participa al Verkami: vkm.is/elcapital

Traducció de Jordi Moners
Revisió de Manuel Sacristán
Pròleg de Silvia Federici

Guia de lectura de Néstor Kohan

200
marx

TIGRE
PAPER

LÍBIA, CAPITAL PARÍS

La celebració d'una nova cimera a l'Elisi per impulsar eleccions al país nord-africà consolida l'Estat francès com un dels països més immersos en el conflicte libí

L'anàlisi de Marc Español | @mespanolescofet
Periodista

Mogut per l'afany d'afirmar-se com un actor a tenir en compte en l'arena internacional, el president de l'Estat francès, Emmanuel Macron, va organitzar el passat 29 de maig a París una nova cimera sobre Líbia amb l'objectiu principal d'impulsar les eleccions parlamentàries i presidencials al país nord-africà, que porta quatre anys sumit en una cruenta guerra civil.

El dia assenyalat al calendari per celebrar els comicis va ser el 10 de desembre, un termini pel qual es van comprometre vagament a treballar quatre dels actors polítics amb més pes a Líbia: Fayed al-Sarraj, primer ministre del govern establert a Trípoli amb el suport de l'Organització de les Nacions Unides (ONU); Khalifa Haftar, cap de l'Exèrcit Nacional Libí i home fort a l'est del país; Aguila Saleh, president de la Cambra de Representants establerta a Tobruk, i Khaled al-Mishri, cap del Consell d'Estat.

Des que va esclatar la guerra civil el 2014, les fractures internes no han fet més que eixamplar-se. Actualment, Líbia es troba dividida en dos grans -i fràgils- blocs, un dels quals té per capital Trípoli, a l'oest del país, i l'altre, Tobruk i al-Bayda, a l'est. Tots dos, però, estan formats per una miriada de grups i milícies, que, a la vegada, competeixen amb altres faccions locals, un fet que fins ara ha impossibilitat adoptar un full de ruta unitari.

Un dels factors que ha causat aquesta col·lecció de conflictes i grups d'interès diferents ha estat una intervenció exterior igualment dividida i desarticulada, en què molts dels actors internacionals asseguren donar suport als fulls de ruta promoguts per l'ONU mentre patrocinen i assisteixen qui millor garanteix els seus interessos sobre el terreny. Un afany intervencionista del qual Macron ha participat des que va posar els peus a l'Elisi.

De La Celle-Saint-Cloud a l'Elisi

L'entrada en l'escena libí d'un Macron mogut per grans titulars va tenir lloc en

Emmanuel Macron vol apressar uns comicis poc realistes sobre el terreny que podrien sortir molt cars

un castell de la localitat La Celle-Saint-Cloud només dos mesos després que fos investit president. En aquella ocasió, els convidats a la cita van ser només al-Sarraj i Haftar, un moviment que, juntament amb la poca neutralitat de Macron, va generar fortes crítiques perquè atorgava una nova dosi de legitimitat a Haftar mentre erosionava la de la figura apadrinada per l'ONU.

Segons Jalel Harchaoui, qui investiga la dimensió internacional del conflicte a Líbia, és degut als amics de l'Estat francès a la regió -els Emirats Àrabs Units, l'Aràbia Saudita o l'Egipte d'al-Sisi- que s'explica que la tendència natural de Macron hagi estat apostar per donar suport a Haftar. "La lògica és tenir un altre al-Sisi a Líbia", sosté, en referència a un líder militar antiislamista que governi amb puny de ferro.

L'aurèola de fortalesa que envoltava Haftar en aquella primera trobada a La Celle-Saint-Cloud, però, va desfer-se quan a mitjans d'abril va transcendir que el mariscal era de nou a París, però no per a una nova cimera sinó per a rebre tractament en un hospital militar. Dues setmanes després, el militar, de 75 anys, va tornar a Líbia, però pocs dubten que l'episodi va marcar un punt d'inflexió en el rol que els seus aliats li tenen assignat.

"La imatge de Haftar com a figura indomable i home fort a l'est [de Líbia] es va

debilitar i és evident que la seva malaltia va causar greus preocupacions", exposa Elissa Miller, experta en Líbia de l'Atlantic Council. "[També] entre els seus aliats internacionals".

Una nova estratègia

La darrera cimera de París, però, demostra que, a pesar del debilitament de Haftar, l'Estat francès no només no pensa fer-se enrere en el seu intent de ser influent a Líbia sinó que a més vol apressar uns comicis poc realistes sobre el terreny i que podrien sortir molt cars.

"Les eleccions són molt difícils per diverses raons", arrenca Tarek Megerisi, investigador de Líbia al Consell Europeu de Relacions Exteriors, ja que "els principals actors [els quatre anteriors] ni es reconeixen" entre ells. A més, "encara hi ha 100.000 desplaçades, i en algunes ciutats i regions [les eleccions] serien molt perilloses i és dubtós que alguns candidats puguin fer campanya lliurement", apunta, abans d'observar: "Que tots aquests problemes s'hagin de resoldre en sis mesos fa que la perspectiva sigui preocupant".

"Les eleccions no poden resoldre el conflicte i, en fer-les amb pressa, t'estàs forçant a cometre errors per una cosa que no resol el problema", critica Harchaoui, que, tot i això, alerta: "[Però] el que va passar a París va ser significatiu i hem de prendre'ns seriosament la data. Es tracta d'una jugada perillosa, una estratègia molt arriscada, però ja està succeint".

"Macron està buscant una victòria en la política exterior i creu que Líbia és un bon objectiu", formula Megerisi en intentar explicar l'actitud cobdiciosa del president. "La pregunta és: França sap el que està fent? Sap com de fràgil és el país i quantes conseqüències es poden desencadenar pel fet que es precipitin els comicis? Potser França no és conscient del que està fent", s'alarma Harchaoui. "O potser té un pla". ●

La transhumància
d'una radera de bous
entre Ulldecona
i Fortanet
/ GUILLERMO
BARBERÀ

Terres de l'Ebre, terres de trànsit

Posem la terra, la llengua i la cultura a debat amb Roser Royo, Jordi Marsal, Santi Valldepérez, Joana Serret i Emigdi Subirats, cinc picapedreres de la identitat ebrenca

Sàgar Malé | @SagarMale

Són les Terres de l'Ebre aquella Catalunya oblidada? La que sols recordem quan hi ha catàstrofes de territori com el Projecte Castor? La que en cultura sols apareix amb alguns noms de la jota o del rock local quan hi ha hagut les mobilitzacions contra el Pla Hidrològic Nacional? La que apareix només per parlar de la festa dels bous embolats i capllaçats en els debats animalistes?

Per exemple, en el camp de l'escriptura, Sebastià Juan Arbó, Artur Bladé, Gerard Vergés o Francesca Aliern rarament apareixen en la llista dels grans noms de la literatura catalana. Fins i tot es dona la sorprenent circumstància que Emigdi Subirats, activista cultural i escriptor, va rebre el 2014 un reconeixement a Barcelona, no en un certamen literari, sinó en un premi d'Actuació Cívica, el de la Fundació Carulla. Ell, juntament amb les periodistes Roser Royo i Jordi Marsal, el realitzador de documentals Santi Valldepérez i la bibliotecària Joana Serret, cinc picapedreres que treballen dia a dia per les Terres de l'Ebre, ens parlen en aquest reportatge del territori, la identitat, la llengua, la seva lluita personal o, fins i tot, dels bous.

Territori

El nom de Terres de l'Ebre es popularitza amb el llibre de Sebastià Juan Arbó. Però, geogràficament, ell es referia només al delta de l'Ebre.

Els límits geogràfics per definir la identitat ebrenca són discutits per Emigdi Subirats, usant el terme d'Ilercavònia.

“Els meus ideals polítics fan que la distribució provincial i comarcal actual no m'interessi. A mi m'agrada parlar del nostre territori lingüístic com a Ilercavònia, que és lo territori que va del Priorat al Maestrat, passant pel Matarranya. En realitat, Ilercavònia era part de la Catalunya dels ibers que anava de Tarragona a Castelló i de Falset a Vila-real. Els lligams personals i comercials entre el Matarranya i el Maestrat són la base: abans de Vinaròs i de Benicarló es venia a parir Tortosa, i de Beseit i Vall-de-roures la gent baixava al mercat de Tortosa. Amb l'estat autonòmic es trenca aquesta continuïtat, es delimita amb fronteres com lo riu Sénia entre Vinaròs i la Sénia, i el Guadalop entre Vall-de-roures i Arnes. Quan posen un hospital a Vinaròs i un hospital a Vall-de-roures, tallen els lligams de sanitat i d'educació”.

Roser Royo i Jordi Marsal reflexionen sobre les Terres de l'Ebre en clau de zona de trànsit.

Marsal: “Estem en una zona de frontera, el principal punt d'entrada de la península. Los romans entren per aquí. La península Ibèrica és com un castell fortificat al voltant de les mesetes, i un dels pocs punts d'entrada per envair la península és el corredor de l'Ebre”.

Royo: “Més que una frontera jo parlaria d'una cruïlla, una zona de trànsit. La frontera sembla que marqui un límit, però aquí hi ha una permeabilitat”.

» Marsal: “Però lo delta de l’Ebre no fa més de 200 anys que és important, perquè abans no s’hi atansaven més que los pirates i los pescadors tortosins. Ara bé, la identitat de Terres de l’Ebre és, fins a cert punt, un invent convergent. Existia el concepte de Terres de l’Ebre però mai no hi havia hagut cap reconeixement polític. Quan es produí l’explosió de conflictivitat social amb el tema de l’aigua, lo govern de Pujol intentà canalitzar el malestar i contrarestar-lo dotant de personalitat política la zona”.

Llengua

El tortosí, la variant dialectal de la parla de les Terres de l’Ebre, és també un tret identitari. Emigdi Subirats considera que “el que determina aquesta zona és un parlar determinat que identifica la gent del territori, que inclou les Terres de l’Ebre, el Matarranya i el Maestrat. Però jo soc del parer que a les llengües minoritzades el fet lingüístic com a definidor d’una identitat se li dona un excés d’importància, ja que a les llengües normalitzades no se li dona. Passa a llengües com el gal·lès, l’eusquera i el català”.

La particularitat lingüística pot ser un motiu de diferenciació, i fins i tot de discriminació, com ho comenten Roser Royo i Jordi Marsal.

Marsal: “És molt habitual que et preguntin: ‘Que ets de Lleida?’. Ara aquest fenomen no passa tant, la gent sap què són les Terres de l’Ebre, però fa uns anys et feien creure que parlaves malament lo català. Recordo una professora valenciana a la facultat que em va preguntar: ‘Tu què dius, *aquet* o *aquest*?’ I jo li vaig respondre que jo dic *este*”.

Royo: “De fet, la meua percepció, fins que no vaig arribar a primer de carrera, era que el català que jo parlava era incorrecte. Quan t’expliquen que hi ha un estàndard i diverses formes dialectals ja te situes, però, d’entrada, la sensació és que parles malament. Però, és clar, jo quan escric me cenyo a l’estàndard oriental, que es lo que t’ensenyen a l’escola. Quan escrivia a *El Punt* no podia usar *este* però intentava colar variants, com per exemple la paraula *xiquets*. Però van arribar a passar coses grotesques, com en ocasió d’una festa a l’Ampolla que es diu de l’ostró. Una paraula és incorrecta en català, però és el nom d’una festa, i la van traduir com a *ostra portuguesa* en el context d’una festa per promocionar un producte típic del delta”.

Transvasament i identitat

Hi ha consens en el fet que les mobilitzacions multitudinàries contra el Pla Hidrològic Nacional aprovat pel Congrés espanyol el 2005 van crear un efecte de cohesió identitària. Aquest pla pretenia el transvasament de les aigües del riu Ebre a Castelló, València, Alacant, la regió de Múrcia, Almeria i Barcelona. Va crear el moviment antitransvasament present a tot el territori català.

Emigdi Subirats, per exemple, diu: “La lluita contra el Pla Hidrològic del PP articula una identitat que no teníem. Aquí teníem les clàssiques rivalitats entre ciutats com Amposta-Tortosa o Ulldecona - la Sénia, i també una administració de polítics molt mediocres que va crear una gran desestructuració del territori. El Pla Hidrològic va articular un moviment de resposta importantíssim pel qual cap partit polític s’ha atrevit a donar la cara de nou pel transvasament. Som una societat on l’única font de riquesa que tenim ens la volien prendre i la lluita antitransvasista va provocar una alteració de la nostra mentalitat”.

Hi ha consens en el fet que les mobilitzacions contra el Pla Hidrològic Nacional aprovat pel Congrés espanyol el 2005 van crear un efecte de cohesió identitària

Fotograma extret del rodatge del documental *Buda, l'illa del Delta*.

Roser Royo i Jordi Marsal donen importància al reconeixement per part de Barcelona de les Terres de l’Ebre.

Royo: “La població de Terres de l’Ebre sempre s’havia vist a si mateixa com la perifèria de Barcelona. Però amb les mobilitzacions pel tema de l’aigua es va produir un reconeixement cap a nosaltres, i una reconciliació. A Barcelona hi participa moltíssima gent de tot Catalunya i les Terres de l’Ebre normalitzen el seu estatus de catalanitat”.

El realitzador de documentals i dinamitzador de la productora Films Nòmades, Santi Valdepérez, rebutja caure en el victimisme. “Cal mantenir la flama encesa de moviments com el de l’antitransvasament, una lluita col·lectiva amb un impacte al llarg del temps. És evident que este territori està lluny encara, i pel fet que està lluny hem de córrer més. Ens han d’arreglar carreteres, autopistes, transports ferroviaris... És evident. Però pel fet que estiguem aquí també hem de córrer a esforçar-nos nosaltres mateixos. El ressentiment potser serveix per a negociar, però el victimisme com a discurs no em val. Jo no parlaria de Catalunya oblidada, a mi no m’interessa el ressentiment, i cal buscar la manera de revertir la situació des de la constructivitat. A Films Nòmades, centrar-nos en el territori ens ha beneficiat: plantejàvem projectes des del rigor, amb rodatges llargs que permetien anar a fons en el dia a dia, i les televisions han valorat la proximitat que tenim amb el tema”.

Experiències

Cada persona té la seva experiència de treball per la seva cultura. Una bibliotecària pot ser un factor clau de difusió de la cultura per a centenars de persones. I encara més si no ets només “una bibliotecària” sinó “la bibliotecària”, com li diuen a Joana Serret d’Amposta, on dirigeix la Biblioteca Sebastià Juan Arbó.

“Fa uns 40 anys vaig començar a ser bibliotecària a Amposta, una feina molt tècnica: estava en un espai de 100 m², tot just amb una vitrina amb quatre llibres locals. Però malgrat la manca de recursos, tenia inquietud per fer alguna cosa, sense pressupost, i vaig començar amb un concurs literari per Sant Jordi, i així vaig arrencar”.

“Quan es va obrir la biblioteca comarcal Sebastià Juan Arbó, molt gran i amb un cert pressupost, vaig poder promoure molt més la nostra cultura, i crec que la biblioteca d’Amposta va ser de les més actives. El 2006 es va nomenar Amposta capital de la cultura catalana, i va ser el moment de fer projectes de més abast. Vaig parlar amb l’Emigdi Subirats per fer una trobada d’escriptors de les Terres de l’Ebre, ja que teníem llibres però no sabíem ni la cara que tenien els escriptors. Em va donar una pila de contactes, vam invitar més de deu escriptors en la primera

edició. Enguany celebrarem la 13a edició, amb un centenar d'autors! Com ho faig? No ho sé, però tinc aquesta inquietud i m'omple. El que no passa és que els autors d'aquí es coneguin a Barcelona. Costa molt. I jo no sé què s'ha de fer. La Francesca Aliern és la més llegida de les Terres de l'Ebre, o lo Carranza, o lo Rosales perquè és editor, però poc més”.

En el cas de Santi Valdepérez, el seu propòsit amb Films Nòmades era clar: “Jo, des de molt jove, vaig tenir clar que volia parlar de la cultura i de la gent de les Terres de l'Ebre, i tota la meva trajectòria com a realitzador de documentals ha estat marcada per la tossuderia de voler parlar d'això. He fet sort i he omplert un buit que no l'havia ocupat ningú: crear una estructura de producció audiovisual de certa qualitat i dignitat i que això li permetés obrir-se a espais de difusió del circuit català, estatal i europeu: Films Nòmades. TV3, des del primer producte que vam plantejar, va creure que havia de donar-nos suport. Tots els productes sobre les Terres de l'Ebre que hem plantejat a TV3 han estat acceptats. Però ha calgut un rigor a l'hora de plantejar-los, i un *savoir-faire*”.

I Emigdi Subirats ha esdevingut un dels activistes més inquietos en el treball per la cultura ebreca, cosa que recentment li ha valgut un premi molt especial.

“Des de fa molts anys estic embolicat en la cultura i en la literatura de les Terres de l'Ebre. Pel que fa a la literatura, m'he especialitzat en aquella de l'exili i de la renaixença. I pel que fa a la cultura, he estat embolicat en diversos certàmens de Campredó, al meu poble, i a la resta de les Terres de l'Ebre, així com en el folklore local, la música tradicional, que m'hi he embolicat com a referent local”.

“El premi Actuació Cívica que em va donar la Fundació Carulla el 2014 pel meu recorregut cultural i per la meva trajectòria en defensa i promoció de la llengua i la cultura catalana em va posar a dalt d'un núvol, sense egocentrismes. Jo no he llepat el cul mai a ningú ni m'he repenjat mai, i, a més, els polítics mai m'han mirat amb bona cara perquè soc rebel i saben que no soc dels seus. Jo soc de família extremadament pagesa, que ningú m'avalua... I de Barcelona van saber de la meva existència! A un de Campredó! A les Terres de l'Ebre esperava reconeixement, però en l'àmbit de Catalunya mai”.

Bous

Finalment, parlem de l'espinos tema dels bous, on les picabaralles entre moviments animalistes topen amb entitats de penyes taurines fortament atrinxerades. En aquest tema sembla haver-hi un clar consens entre les cinc persones entrevistades.

Roser Royo ho té clar: “Aquí hi ha uns ultres, los de l'Agrupació de Penyes Taurines, amb qui no pots parlar. Tot ho tergiversen i, a més, no són gaire intel·ligents. Han fet molt de mal. No podem obviar que és un acte social, i quan s'organitza un acte d'estos la plaça de bous està plena. A la vegada hi ha un moviment animalista, molt fort a la resta de país, però que aquí no ho és tant, i que estan fotent molta canya. Almenys han canviat la visió que a les Terres de l'Ebre a tots ens agraden los bous. Però prohibir per prohibir no se pot fer perquè aconsegueixes l'efecte contrari”.

Santi Valdepérez ha destacat per la realització d'un documental sobre aquest tema, *Amuertemorir*: “Los bous són un tema tabú. La relació d'aquesta terra amb los bous està passant per moments de transformació; l'opinió pública canvia, però encara hi ha una acceptació pública que es veu quan es veuen les places de bous plenes de gent i erradicar-ho de la nit al dia serà complicat. Però hi ha un element que és inviolable, que és lo respecte per l'animal. Una imatge d'un animal patint provoca rebuig a qualsevol ésser humà, i això acabarà pesant. Si hi hagués un referèndum, es veuria quin grau d'acceptació té aquesta festa, i a partir d'aquí, els ajuntaments podrien fer polítiques en conseqüència. Jo crec que s'hauria de fer en cada poble que destina diners en bous. Al meu documental dels emboladors jo necessitava penetrar dins la festa per a conèixer-la amb rigor, i traspassar d'aquesta imatge injustificable d'un bou amb foc a les banyes, per veure que darrere d'això hi havia un negoci i un moviment social, i tenir una visió més panoràmica”.

	<p>9:30 h a 11:30 h</p> <p>INAUGURACIÓ Camil Ros, Secretari general de la UGT, Javier Pacheco, Secretari general CCOO, Ada Colau, Alcaldessa de l'Ajuntament de Barcelona, Oriol Lladó, Diputació de Barcelona, Jordi Serrano, Rector de la UPEC.</p> <p>CONFERÈNCIA INAUGURAL Diàleg des dels Miralls Trencats entre John Carlin (Lo Vanguardia) amb Laura Rosel (TV3 'FAQS').</p>	<p>12 h a 14 h</p> <p>FUTBOL, L'OPÍ DEL POBLE DE LA DEMOCRÀCIA? Alena Arregui, Periodista del digital Ponenko, Carles Santacana, Historiador, Director del Centre de Documentació i Estudis del FC Barcelona, Oleguer Presas, Exjugador de futbol, Llicenciat en Economia per la UAB.</p> <p>Moderació: Marga Lluch (RNE).</p>	<p>16 h a 18 h</p> <p>COM SEGUIM TREBALLANT Bruno Estrada, Economista de CC OO, Membre d'Economistas Frente a la Crisis, Sara Berbel, Doctora en Psicologia Social per la UB, Directora general de Barcelona Activa, Daouda Diye, Portaveu del Sindicat de Maners.</p> <p>Moderació: Mariana Vilnitsky</p>	<p>18:30 h a 20 h</p> <p>LES ESQUERRES PER SOBRE DE LES FRONTERES Diàleg entre Joan Tardà, diputat per ERC al Congrés dels Diputats, i Yolanda Díaz, diputada d'En Marea (Unidos Podemos) al Congrés dels Diputats.</p> <p>Moderació: Sara González (Nació Digital).</p>
	<p>TREBALL AMB DRETS Joaquín Pérez Rey, Professor titular de Dret del Treball a la UCM, Cristina Santos, Comitè d'empresa de Serveis a Bord de TAVE (Ferroviari), Mònica Clua-Losada, Professora de Ciències Polítiques, Universitat de Texas.</p> <p>Moderació: Laia Soldevila (Critic).</p>	<p>I ARA, QUÈ CAL FER? Ester Capella, (ERC) Miquel Iceta, (PSC) Xavier Domènech, (Catalunya en Comú-Podem) Mireia Vehí, (CUP-Crida Constituent)</p> <p>Moderació: Quico Sallés (El Món).</p>	<p>JOVES I EL MUR INFRANQUEJABLE Berta Barbet, Politòloga per la UPF, Doctora en Ciències Polítiques, Arantxa Tirado, Politòloga, Investigadora a la UNAM, Juan Carlos Monedero, Professor de Ciència Política a la UCM.</p> <p>Moderació: Anna Pacheco (Playground).</p>	<p>DEMOCRÀCIA EN PERILL? Diàleg entre Javier Pérez Royo, catedràtic de Dret Constitucional a la Universitat de Sevilla, i Montserrat Tura, exdiputada al Parlament de Catalunya i exconsellera d'Interior.</p> <p>Moderació: Neus Tomàs (eldiario.es)</p>
	<p>REPARTIM LA RIQUESA I EL TREBALL David Casassas, Professor de Teoria Social i Política a la UB, Lina Gálvez, Catedràtica d'Història a la Universidad Pablo de Olavide, Vicenç Navarro, Catedràtic de Ciències Socials a la UPF.</p> <p>Moderació: Laia Altarriba (Lo Jomods).</p>	<p>CONFERÈNCIA CLOENDA Catalunya: de Tsunami al tsunami a càrrec d'Antoni Gutiérrez-Rubí, assessor en comunicació, Presentat per Xavi Tudó (ARA).</p> <p>PREMIS UPEC</p>	<p>4, 5 i 6 de juliol 2018 Sala Brigades Internacionals UGT Catalunya, Rambla Santa Mònica 10 de Barcelona</p> <p>Inscripcions: del 30 de maig al 3 de juliol a www.upec.cat Del 4 al 6 de juliol directament a les Jornades. Places limitades.</p>	

Retorn a la llar

El relat de Dani Bastús | @danielbastus

La nit en què el reu Carles Garcia anava a fugir d'aquella presó va dreçar-se tan esponjosa i opaca com havia pronosticat la meteorologia. La lluna era nova; el cel, clapejat de núvols, i l'aire, fresc com un grill de taronja o una incitació a l'amor tavernari.

Quan Carles Garcia va acabar de dipositar les seves pertinences sota els llençols, mirant d'evocar-hi una figura humana, va compassar la respiració i va dirigir una mirada de comiat a l'estança. En aquella cofurna florida deixava el cadàver de la seva joventut. Arribaria mai a cobrar-se els anys perduts? Endurint l'expressió, va espolsar-se aquests pensaments i va formular en veu alta, a tall de cloenda:

-Fins mai més, filla de puta.

I, sense tornar a mirar enrere, va destapar la reixeta del conducte de ventilació, els contorns de la qual havia dedicat mesos a ampliar amb una sèrie d'instruments només tangencialment aptes per a l'empresa, i a abandonar per sempre les parets del seu captiveri.

El més complicat tot just començava. El conducte era estret, i, per molt que s'esforcés, li semblava que el seu serpejar reverberava per tot el canal com un comboi de firaires pels camins. El pròfug s'arrossegava uns metres i s'aturava, esbufegant, a parar l'orella a la recerca d'indicis; i, d'aquesta manera, avançant sincopadament, va anar deixant enrere les cel·les dels seus camarades de penúria.

-Adéu, Àlex, que et follin. Escriu-me quan surtis, Víctor, per l'amor de Déu. Òscar, maleït siguis, et trobaré a faltar allà fora.

En diverses ocasions havia temptejat els seus companys per si volien participar en el pla que ordia, però les seves reaccions havien resultat tan concloents que havia acabat per assumir que aquell ball li tocava fer-lo sol. Ben mirat, el cert era que un acte com aquell no estava reservat a qualsevol: exigia un risc, un fitar els ulls de la mort sense perdre la captivitat. Els havia de guardar rancor, en el fons? Per als covards sigui aquell regne de cadenes! A ell no l'hi trobarien.

Avançant pel canal, que començava a traçar una trajectòria ascendent, Carles Garcia no va poder evitar projectar com continuaria la vida sense ell a la presó. De ben segur que els primers dies s'alçaria un bon rebombori, però un cop els reclusos digerissin aquell cop d'efecte en l'ordre de les coses, cap d'ells tindria gaires problemes per reinserir-se amb indolència a les rutines. Ja podia veure l'Òscar, l'Àlex, el Víctor i la resta fumant una cigarreta sota el sol de la tarda, somiquejant amb pretesa mirada llarga per la vida que els esperava a l'altra banda de les tanques. Un bri de compassió va recórrer-li l'espina. Com s'ho feien per sobreviure entre les estretors d'aquells murs?

Una llum blavosa sobre la superfície del canal va fer-li notar que havia trobat la seva fita. Sota la trapa rovellada de ferro que separava el conducte del terrat, va aturar-se a recobrar l'esma i a resar el seu primer pare nostre en una llarga temporada. Certament, aquella era la vàlua més feble del seu pla. De la solidesa d'una petita peça metàl·lica penjava aràcnidament el seu destí. Va agafar aire i va empenyer cap amunt.

/ GUILLEM ARDERIUS

Contra les seves previsions, la trapa va cedir amb docilitat. El Carles va quedar uns segons de pedra, els ulls com taronges i el pols desbocat. Després, fent tentines, va enfilar-se pel forat i va plantar els peus sobre la teulada.

L'aire gèlid de la nit li va traspasar el costellam amb una mà de punyals. La negror del cel, immensa i buida, tot ho cobria com un barret d'ales infinites. No donava crèdit que hagués arribat fins allà sense entrebancs. A l'altra banda d'aquell espectacle de mort ja l'esperaven els boscos, els balcons, els ports, les avingudes! Petant de dents, va haver de consagrar els seus millors esforços a sostenir-se sobre les cames.

Inquiet per la netedat de l'evasió, i optant per subordinar el sigil a l'anàlisi del camp, va deixar caure primer una pedreta, i, després, un bon grapat, cap al pati principal. El silenci que va seguir la seva acció va ser tan eixordador que es va sentir els batecs del cor als timpans. Va córrer cap a la canonada que recorria la façana septentrional del centre, i, maldant per contenir el vòmit, s'hi va despenjar amb el rastre d'habilitat que encara l'hi concedien els anys acumulats d'atròfia penitenciària. Quan va fer terra, va llançar una llambregada aterrada a banda i banda. Ni rastre de cap ànima. On cony eren els guàrdies? A empentes i rodolons, el Carles va recórrer els escassos metres que el separaven de la tanca.

Mentre recuperava la respiració i es preparava per al darrer esforç que el separava de la llibertat, va girar-se a contemplar el penal una vegada més. Malgrat tot el que hi havia patit, no podia negar-se que l'edifici tenia un punt de solemnitat. La ruda façana, les torres adustes, les finestres com mil ulls interrogants. Quanta vida s'havia deixat entre els seus contraforts! Enrere deixava per sempre l'Òscar i la resta, la seva petita cel·la, la correspondència dels dilluns, els vidres entelats les matinades humides...

-A la merda, hòstia, que aquest malparit podria estar-se així fins demà.

I abans que tingués temps d'escapolir-se com una sargantana, un tret de foam a la panxa va fer-lo caure de genolls sobre la grava. Els guàrdies se li van abraonar amb les botes de punta de ferro per davant.

Quan per fi van cessar els cops i va poder obrir un ull, va entrellucar, entre els rajolins de sang, la cara castigada del capità a un pam de la seva. Dos soldats corpulents sostenien el seu cos inert per les aixelles.

-Em cago en tot, Garcia. Un cop més, amb el numeret de sempre. Algun dia m'hauràs d'explicar què merdes significa aquesta comèdia.

I després de mirar-se'l de dalt a baix amb un front arrufat que oscil·lava entre el fàstic i el desconcert, va girar-se d'una revolada i va cridar a la seva brigada:

-Traieu-me del davant aquest infeliç! I mireu de no empastifar-me tot el camí.

Mentre la soldadesca carregava Carles Garcia com un pes mort, al capità li va semblar percebre de cua d'ull una lluentor semblant a un somriure en el seu rostre. Quatre dècades de servei no el van eximir aleshores d'haver de contenir un estremiment, i tot girant-se d'esquena a l'escena, amb l'estómac remogut, va senyar-se i es va encendre un cigarret. Començava a alçar-se un ventijol humit i els primers rajos de sol ja feia estona que es ponien sobre la façana. ●

EnClau d'Espais Integrats SCCL
Assessorament i Disseny · Reformes Integrals
Rehabilitacions Energètiques · Electricitat
Certificats d'Eficiència Energètica
Petres Reparacions
Pope Toledo, 18 · baixos 1r · Barcelona
Tel. 930 180 869
hcl@enclaucooperativa.cat
www.enclaucooperativa.cat

KAMILOSETAS MUSKARIA
distribuidora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

ger ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA
C/ del Pi 25, Ribes (Garròl), Pallars Catalans
08816, T: 93 596 12 00, ger@merillaweb.com
...aquest estiu passen la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

FES-NOS CRÉIXER
SUBSCRIPCIÓ CONJUNTA
LA REPARTIDORA + **CALIU**
LLIBRERIA ASSOCIATIVA · ESPAI EDITORIAL
lrepartidora.org · facebook.com/larepartidora.rubies
facebook.com/Caliu-Espai-Editorial
caliueditorial@merillaweb.com
PER NOMÉS 69€ AL CURS

ressenyas

Vida i mort amb essència política

Enrique Martín Corrales | @La_Directa

En *El gesto absoluto. El caso Pablo Molano: una muerte política*, obra publicada per Pepitas de Calabaza, Santiago López Petit tracta de relacionar l'episodi del suïcidi del seu amic de militància, Pablo Molano, amb una reflexió sobre la naturalesa del poder, l'amistat i la política en el marc de les societats occidentals de l'actualitat. L'impuls que guia l'assaig de López Petit té dos vessants: d'una banda, un combat contra el *poder terapèutic* i la imatge del suïcida com a culpable, "un subjecte que no ha estat a l'altura de la vida"; d'altra banda, els dilemes i les contradiccions propis d'una militant que pretén enfrontar-se amb el sistema neoliberal. El cas Pablo Molano és el d'un ésser humà que va buscar incansablement la manera d'unir vida i política, que va tractar d'establir un nucli d'amistats amb la convicció d'enfrontar-se amb el sistema mitjançant aliances i agermanaments, que va voler recuperar tots els aspectes d'allò quotidià que normalment deleguem al mercat i les institucions. Per a una persona que entén la militància en aquests termes, la vida pot ser una promesa, però també una càrrega. Molano va experimentar totes les dimensions de la seua fragilitat fins que en un acte de dignitat i com a desafiament desesperat, va provar ser l'amo de l'última

decisió que li quedava a la seua disposició: com volia morir.

Per això, si Molano va tractar de portar sempre una vida política, la seua mort només pot tenir un contingut polític. El seu acte suïcida, igual que el dels milers de persones que se suïciden anualment a l'Estat espanyol, transmet un missatge subterrani. Per sota dels xous mediàtics, el suïcidi revela allò invivable d'aquesta vida que ens obliguen a habitar. El suïcidi no expressa el desig de morir, sinó la impossibilitat d'existir. És un gest que es produeix quan el pacte tàcit amb l'Estat del Capital és insostenible, quan l'aire asfixia i les mans tremolen. En definitiva, l'assaig de López Petit és una reflexió de molta originalitat que permet destrossar els clixés i prejudicis sobre el suïcidi des d'una anàlisi filosòfica i política, amb l'objectiu d'aportar una reflexió sobre les possibilitats de politització i transformació de les formes de vida existents. ●

LLIBRE
El gesto absoluto. El caso Pablo Molano: una muerte política
Santiago López Petit
Editorial Pepitas de Calabaza
160 pàgines

'Cosechas', un llibre-llavor

David Palau | @davidpalau_

Gustavo Duch és un agricultor de la paraula i, com a tal, té el do de cultivar llibres que són la vida latent d'un nou món; llibres que serveixen per adormir els infants i despertar les persones adultes... I així, com els rierols d'esperança que brollen en acabar l'hivern, com la llavor que brota al maig plena de vida, ha arribat també *Cosechas. Relatos de mucha gente pequeña*. I no és casualitat que aquest llibre arribés a la primavera.

L'obra està editada, de nou, amb una cura encisadora per la granja literària que és Pol-len Edicions, il·lustrat amb emoció per l'artista i activista equatoriana Sofía Acosta, *La Suerte*, i compta amb un

pròleg preciós de Belén Verdugo, camperola de la Castella rural.

Es tracta d'un recull de contes, poesies i relats breus on l'autor ens proposa posar al centre les persones i la terra: ens convida a parlar de vida. De rabiosa actualitat, amb l'esperança entre les dents; contra la barbàrie capitalista, contra el negoci de la fam. I ho fa a través de la sobirania alimentària, dels valors humans, de l'agroecologia.

Amb la seva calma, amb el seu to encisador, Gustavo Duch ens proposa qüestionar les injustícies que ens envolten, despertar les consciències i llaurar un món millor: molta gent petita, en relats petits, fent coses petites pot canviar el món. ●

LLIBRE
Cosechas. Relatos de mucha gente pequeña
Gustavo Duch
Pol-len Edicions
224 pàgines

Radiografia del mecanoscriptor irreductible

Eloi Latorre | @homestatic

Condensat de biografia, anàlisi crítica i reivindicació d'un dels autors més populars (i alhora mal conegut i pitjor llegit) de la literatura catalana del darrer terç del segle XX, s'edita coincidint amb el centenari del seu naixement.

El treball de Bel Zaballa aconsegueix treure suc a la biografia aparentment anodina de Manuel de Pedrolo, home auster que defugia radicalment les banalitats de la vida social, però alhora amb epígrafs sorprenents, com la seva criança en un entorn aristocràtic en decadència a la Segarra o les feines que va fer per aplacar el rigor financer de les seves penúries com a escriptor (redactor d'informes per a una agència de detectius, model de portades de llibres de lladres i serenos...). S'esbossa igualment la seva tossuderia vocacional que l'en-

frontà a la censura, sí, però també a certa oligarquia literària del país, que sempre va considerar la seva prosa populista i mediocre -eloqüents els blasmes epistolars que li dedicà l'editor Joan Sales- o les seves posicions polítiques contundents en l'àmbit de l'independentisme d'esquerra, allunyat del *mainstream* ideològic antifranquista.

Però, sobretot, el llibre surt airós en l'esforç de compendiar una obra laberíntica coneguda sobretot per la distopia hippy del *Mecanoscrit del segon origen* (discutible clàssic de la literatura juvenil) però que comprèn més de 140 volums publicats, entre teatre, poesia, reculls d'articles, autoficcions i novel·les dels gèneres més diversos -negra, eròtica, ciència-ficció, de tesi política, realisme social i artefactes inclassificables. ●

LLIBRE
Manuel de Pedrolo. La llibertat insubornable
Bel Zaballa
Sembra Llibres
168 pàgines

/ MONTSE GIRALT

Teodora Vásquez,
activista pel dret
a l'avortament

El 13 de juliol de 2007, la vida de Teodora Vásquez va canviar per sempre. Embarassada de nou mesos, estava treballant al liceu canadenc d'El Salvador quan es va posar de part. Va trucar a emergències, però l'ajuda mai no va arribar. "La meva filla va néixer morta allà mateix. Després va arribar la policia i se'm van emportar detinguda dient que jo l'havia matat", relata. Les hores posteriors al part les va passar en un recinte molt petit, brut, on va patir una hemorràgia. En aquell moment, va sentir com un policia li deia a un altre que era millor traslladar-la a l'hospital perquè no morís allà mateix. L'endemà va despertar emmanillada pel peu esquerre i sota custòdia policial. Mentrestant, els mitjans ja difonien la notícia que havien trobat una dona amb un nadó sense vida i li atorgaven l'autoria de la mort. Va ser condemnada a 30 anys. Després de 10 anys a presó, el febrer d'enguany li van commutar la pena i va quedar en llibertat. El seu cas ha estat denunciat per la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH), Amnistia Internacional i el Parlament Europeu.

“A El Salvador no compta la vida de l'embarassada sinó la de l'embrió”

Mariana Cantero | @cantero_mariana

Fa poc que has sortit de la presó.

Sí, ara fa uns mesos que soc lliure. Soc aquí per demanar als estats europeus que intercedeixin per les dones que encara són a presó i exigeixin a l'Estat salvadoreny que compleixi les lleis i els drets de les dones. Llitem perquè aquestes dones també tinguin una oportunitat de llibertat, així com jo la tinc ara.

Quina és la teva situació actualment?

Ara estic lliure de càrrecs, se'm va commutar la pena perquè me la van rebaixar a deu anys, per la qual cosa ja l'he complert. Això no vol dir que em considerin innocent: per a l'estat continuo sent culpable. Ara treballo per demostrar la meva innocència. Mentrestant, col·laboro amb les 24 dones que encara estan detingudes.

Hi ha dones amb penes de fins a 35 anys.

Sí, fins i tot 40. Jovenetes de 19 anys que han començat la seva majoria d'edat i ja estan purgant una condemna de 30 anys. És el moment de pressionar l'estat perquè no miri cap a una altra banda. No podem permetre que més dones acabin a la presó ni que elles siguin allà. Hi ha un diputat que fins i tot està demanant penes més altes, de 50 anys.

Per què patiu penes tan altes?

A nosaltres ens detenen pel delictes d'avortament, però després la fiscalia fa el canvi de caràtula i el passa a homicidi agreujat, que té condemnes de més de 20 anys. Fins i tot hi ha dones que són a presó i tenen els seus fills vius a fora, després d'haver sobreviscut a un part espontani. Aquells nens perden la mare quan neixen perquè els separen i els deixen amb altres famílies.

Què estableix la llei de l'avortament?

La llei de l'avortament, de l'any 1997, no permet cap tipus d'avortament. A l'hospital on es trobi una dona amb hemorràgia postpart ha de ser denunciada immediatament sota amenaça de denúncia als metges que l'hagin atesa. I tenim moltes denúncies, però d'hospitals públics. A la privada ningú denuncia, no perquè no hi hagi avortaments entre les dones de classes mitjanes o altes, sinó perquè tenen diners i es practiquen avorta-

ments en altres països on sí que estan permesos. Aquesta llei és per a les dones de zones rurals i pocs recursos.

Demaneu que s'alliberi les dones que són a presó per aquesta causa.

Sí, que s'accelerín les commutacions per a les dones que són a presó. A El Salvador la presó no és normal, sinó que s'hi violen tots els nostres drets. No tenim accés a sanitat, menjar saludable, aigua... Estem amuntegades. Jo allà vaig viure una situació molt complicada, però vaig intentar aprofitar per estudiar, per poder tenir més oportunitats. La majoria de dones que són a presó per avortament no reben visites, estan aïllades.

També voleu que es modifiqui la llei de l'avortament.

Sí, volem que es pugui avortar en cas d'embarassos que representin un risc per a la vida de la dona, que siguin inviàbles fora de l'úter, producte del tràfic de persones o d'una violació. És el que es coneix com la "llei de les quatre causes". Hi ha casos de dones que han mort fins i tot en un hospital perquè no se'ls va practicar un avortament, perquè tenien càncer, infeccions o altres malalties, però lluny de deixar que es facin un avortament, se les obliga que neixi el bebè.

És una llei per les dones amb baixos recursos, les classes mitjanes o altes avorten en altres països

El teu cas ha saltat a l'opinió pública i ha obert un debat a escala nacional...

Sí, però només se n'ha parlat perquè les nacions europees han fet pressió. Suposadament, d'ençà que naixem, tenim tots els drets garantits per llei; però, en el meu cas, no m'han servit de res. Vaig ser condemnada sense proves només perquè la meva filla va néixer morta. Si hagués vingut l'ambulància quan la vaig trucar, ara tindria una filla de gairebé onze anys i no hauria estat a presó. Jo tinc moltes proves que no es van acceptar al judici, i el pitjor és que el meu cas no és l'únic.

Com veus el teu futur ara que ets lliure?

He conegut el que és la presó a fons. A El Salvador les dones pobres no som escoltades. Les que som pobres i són a la presó directament no existeixen. Ara que he sortit en llibertat, el meu compromís és lluitar per elles. ●